Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 897 — ՇԱԲԱԹ 27 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1886 (Ն. Տ.) 8 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1887 — 11 ՐԼՊԻՒՎ ԱԽԸՐ 1304

20 ՓԱՐԱ. (ՃՆՈՐ ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԻՒՆ)

ԱՌԱՒԱՒՏ ՀԱՄԱՐ ԵՒ ԿՍԿԻ ԳՐՈՒԹԻՒՆ ՊԷՏՔ Է ԹՒՂԼԵԼ
ԱՌ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՕՐԱԳԻՐ
Գալատիա, Նորատունկեան-խան

Direction du journal AREVELK
Noradounghian Han, Galata
CONSTANTINOPLE

ԱՐԵՒԵԼՔ

ՕՐԱԳԻՐ

ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆ, ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ

20 ՓԱՐԱ. (ՃՆՈՐ ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԻՒՆ)

ԲՈՒՅԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կ. Պոլսոյ համար Ֆարեկան տարեկան 160
» » վեցամսեայ » » 80
» » եռամսեայ » » 40
Դուռուսաց » եւ տեղական թղթատարով տարեկան » » 240
Դուռուսաց համար եւ տեղական թղթատարով վեցամսեայ » » 120
Օտար երկիրներ, տարեկան Դրամ 56
» » վեցամսեայ » 28

Դուռը զրկուած լրագրաց համար ամբոյ Տնօրէնութեան վրայ է։ Խմբագրութեան զրկուած նամակ կամ գրութիւն եւ Ձարուիր։

Les annonces sont reçues à l'Eastern Agency place Kurakeuy Deïrmen Han Constantinople.

ԱՌ ԸՆԹԵՐՑՈՂՍ

Արդէն ծանուցինք Աշխարհի բաժանորդագրոյ մասին դեկտ. 16ի վերի որոշուած նոր փոփոխութիւնքն. համառօտիւ կը կրկնենք։

Պոլսոյ համար, բաժանորդագին 160 ղրշ.
Վեցամսեայ » 80 »
Եռամսեայ » 40 »

Դուռուսաց և օտար երկիրներու համար ըստ առաջնոյն 240 ղրշ. և 56 ֆրանքի հաշուով։

Այս նոր կարգադրութիւնք ԱՌԺԱՄԱՆԱԿԵԱՑ պիտի մնան, մինչեւ որ մեր յուսացած քաջալերութիւնը գտնենք հասարակութեան կողմանէ, վերջնական հրատարակելու համար դայնս։ —

«ԱՐԵՒԵԼՔ» ձեռքէ կը ծախուի ի գին 20 փարայի։

ԱՌ ԳԱՒԱՌԱՑԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՍ ԵՒ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆ

Երեք տարուան փորձառութիւն մը ցոյց տուաւ մեզ թէ Աշխարհի բաժանորդագնոց զանձման մէջ մեծամեծ դժուարութիւններ կը կրեն գործակալութիւնք, ինչ որ անվերջանալի թղթակցութեանց ապրն կը գատարարտել զվարչութիւնս որ հաշուց կարգադրութեան համար շատ անգամներ զուր տեղը ժամավաճառ լինելէ զատ կը բերէին վնասուց ալ կ'ենթարկուի. այն է ձրիապէս կարգացնելու իւր լրագիրն և որ աւելին է, այս թերթերու թղթատարական ծախսն ալ հոգալու։

Այս անպատեհութեանց միանգամ ընդ միշտ վերջ տալու նպատակաւ Աշխարհի Վարչութիւնն որոշած է վերջնականապէս ջնջել դաւառաց մէջ գտնուած գործակալութիւններն, պահելով միմիայն հետեւեալներն.

ԳԱՀԻՐԷ.—Ճանճանեան էֆ. Պալըքճեան
ԶՄԻՐՆԻՍ.—Կարապետ էֆ. Միհրենեան
ՄԱՆԶԵՒԱՐ.—Գարեգին էֆ. Մօլսօվաք
ՄԱՐԾ.—Մկրտիչ էֆ. Սարքեան
ՆԻԿՈՄԻԴԻԱ.—Սարգիս էֆ. Էսկիճեան
ՊԱՂՏԱՏ.—Ներսէս և Սամուէլ էֆ. Թադէոսեանց
ՌՈՏՈՍԹՈՒՄ.—Մկրտիչ էֆ. Քիրպէեան
ՎԱՌՆԱ.—Կարապետ էֆ. Ցոխատիւեան
ԱՐԵՒԵԼՔ ի բաժանորդագնոց վճարումը կ'ենթակի է բառին լրմանդակ իմաստով, այսինքն թէ, ամեն անանց որ կը փոփոխին բաժանորդագրուել և կամ բաժանորդ գալով կուզեն չարունակել իրենց բաժանորդագրութիւնն, պարտին եթէ վերոյիշեալ գործակալութեանց չեն պատկաներ, ինչպէս պարտաւորեալ լրագրոյս վարչութեան հաղորդել իրենց բաժանորդագինն։

Բաժանորդագինը ժամանակին չհասած թերթի մը առաքումը կը դադրի, առանց որ և է նկատողութեան։

Այն բաժանորդներն որք վերոյիշեալ գործակալութեանց միայն կը պատկանին, պարտին ամենայն ինչ մոռնալով վճարել իւրեանց բաժանորդագինն մեր գործակալաց, որոց առ մեզ ունդելոյ ազդարարութենէն միայն կախեալ է թերթերու չարունակութիւնը, եւ կամ ուղղակի առ վարչութիւնս յղել զոյն։

Այս առթիւ և ի դիւրութիւն մեր բաժանորդաց, Եռամսեայ բաժանորդագրութիւն կը հաստատենք գաւառաց համար ալ, ինչ որ ցայժմ չունէինք։ Բայց ասոր կը յայտարարեմք թէ ամեն որ կարող է իւր բաժանորդագինն հասցնել մեզ ԾՐԱՐՈՎ (կուրբ) կամ ՓՈԽԱՆԱԿԱԳՐՈՎ եւ կամ ԹՂԹԱԴՐՈՇՄՈՎ (փուլ), թէեւ այս վերջին միջոցաւ մեզ հասած գումարներու վրայ վնասի մ'ալ ենթարկուած լինիմք։

Վերջացնելու համար պարտ անձին կը համարինք մեր խորին շնորհակալութիւնն յայտնելու առ հասցոյն գործակալութիւնս որք ամեն ջանք չխնայեցին մեր գործերին գործոյն յաջողութեան նպաստելու համար եւ կը խնդրեմք որ գործարեալ պատ. գործակալք փափկելով անցեալ հաշիւներին անցապալ մեզ հասցնել բարեհաճին իւրեանց հաշիւներ և պարտաստի ունեցած դրամներն։

Կ. ՊՈԼԻՍ, 26 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, 1886

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

1886–1887

Արկածալից, տագնապալից և աղմկալից տարի մ'եւս անցուցինք, որ կարեւոր էջ մը պիտի գրաւէ ժամանակակից պատմութեան մէջ։

Երկու խնդիրք, Հելլենականն և Պուլկարականն, զբաղեցուցին Եւրոպան, պատերազմի անմիջական վտանգներ պատգրելով։ Եւ եթէ Հելլենականն առ այժմ կարգադրուած է, Պուլկարականն, որ Մեծ Տէրութեանց միջև նոր և անակնկալ հանձայնութեանց ու տարաձայնութեանց թելադիր եղաւ, դեռ եւս սպառնալից կը մնայ քաղաքական օրակարգին մէջ։

ՀԵԼԼԵՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆ, 1886 տարւոյն մէջ, հետեւանքն էր 1885ի պուլկարական Յեղափոխութեան։ Պ. Տէլիանիս, սպառնալից ծանուցագրով մը, Եւրոպական Թուրքիայէն բաժին կը պահանջէր Յունաստանի համար, Արեւելեան Պուլկարիոյ հետ միացման պրոպաբէն։ Հելլէն զօրքը կը համախմբուէին Եպիրոսի և Թեսալիոյ սահմանաց վրայ, և ընդհարումներ իսկ կ'ունենային Օսմ. բանակին հետ։ Տէրութիւնք միջամտեցին, Թուրքս-Հելլենական պատերազմ մը արգիլելու համար։ Պ. Տէլիանիս պարտաւնեալ դրաւ զէնքը կեցութեան։ Տէրութիւնք, արիւնհեղութիւնն արգիլելու համար, Յունաստանի վրայ նիւթական ճնշում ի գործ դնին։ Միջազգային նաւատորմ մը պաշարեց Հելլենական ծովեզերքը։ Պ. Դրիքուբիս, յաջորդելով Պ. Տէլիանիսի, ցրուեց բանակն, իրեն նշանաբան դնելով ամեն բանէ առաջ աւելցնել Յունաստանի ներքին օրէրը, լաւագոյնս ի կիր առնելու համար զանոնք ապագայ վճռական տագնապի մը մէջ։

ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆ, Սերպիոյ հետ պատերազմով մը սկսած 1885 ին, կը շարունակուի Ռուսիոյ դէմ աւելի կարեւոր պայքարով մը։ Փիլիպէի Յեղափոխութեան վրայ, Սերպիա ևս փոխարինութիւն կը պահանջէր պուլկար պետութեան ընդարձակմանն առթիւ։ Անակնկալ վայրկեանի մը մէջ, սերպ բանակը կ'արշաւէր Պուլկարիա, դիւրաւ խորտակելով պաշտպանութեան առաջին գծերը։ Բայց Ալէքսանդր Իշխանին առաջնորդութեան ներքեւ, Պուլկարիոյ բանակն, առաջին չափոթութենէն սթափելով, ռումելիցի զօրաց օժանդակութեամբ, հզօր դիմադրութիւն մը կընէր, Սլիվնիցայի կիրճերուն մէջ մանաւանդ, և մինչեւ իրենց հողին վրայ կը հալածէր Միլան թագաւորին կազմալուծեալ զօրքը։ Վիէննայի կառավարութեան մէկ սպառնալից միջամտութեամբ միայն կը կասէր Պուլկարաց յաղթական յառաջխաղացութիւնն ի Սերպիա։ Պուլկարիոյ ռուս սպայք չէին մասնակցած պուլկարական գեղեցիկ յաղթութեան, զի Զարը, գժգոհ միութենական ցեղափոխութենէ մը, որ ազգային ոգին կարծարծէր Պուլկարաց մէջ և զանոնք սերտիւ կը կապէր Ալէքսանդր Իշխանին հետ, իւր քաղաքականութեան նպատակ դրած էր քակել պուլկարական միութիւնն, յետոյ իւր անօրինութեան ներքեւ ի կատար ածելու համար զայն, առանց մասնակցութեան Ալէքսանդր Իշխանին, որոյ անկախ ընթացքը գժգոհութիւն կը պատճառէր ի Բեգերպուրգ։ Զարը զիւր տհաճութիւն արտայայտեց այլ և այլ եղանակներով, որոց մէջ ամենէն ուշագրաւն եղաւ՝ ի սկզբան՝ ռուս սպայից եւ կանչուիլը՝ ճիշդ այն պահուն ուր Պուլկարիա կանցուներ զիւր ազգային մեծագոյն տագնապ։ Իրենց պաշտպանէն լքեալ, և դրացի պետութեան մը զինեալ յարձակման դիմադրելու հարկադրեալ, Պուլկարաց անվեհեր դիմադրութիւնն, հաստատուն կորովն և անձնուիրութեան անկեղծ ոգին սքանչելի ապացոյցներ մ'ըրին Եւրոպայոյ վրայ ընդհանրապէս։ Կարկի մկրտութիւնն ստանալով, պուլկար ազգութիւնը նոր ոյժ ու կարեւորութիւն առաւ, թէ՛ իւր մէջ և թէ յայլ օտարաց։

Բայց, մինչ կողմէ, Փիլիպէի յեղափոխութենէն ի վեր, անպակաս էին ռուսական ձեռնարկներ՝ Ալէքսանդր Իշխանի տապալման համար։ Իշխանին ժողովրդականութիւնը փճացնելու համար, Ռուսիա անոր անձն արգելք հռչակեց ազգային Միութեան, զոր խափանեց Կ. Պոլսոյ Դեսպանախորհրդոյն մէջ, Իշխանին բողոքներուն հակառակ՝ Արեւ. Ռումելիի Գուսակալութիւնն եւեթ տալով նմա հնգամեայ պայմանաժամով։ Դաւեր երեւան կ'ելնէին, ինչպէս ի Պուլկարաց, Իշխանն սպանելու նպատակաւ։ Կ'երեւի թէ ռուսս-չեռնակրեան խորհուրդ մը կար, թէ՛ Ալէքսանդր Իշխանն և թէ Միլան թագաւորը տապալելու և Նիքիտա Իշխանին ու Բաբառորկիւլիչեան թեկնածուին միջեւ բաժնելու Պուլկարիոյ և Սերպիոյ գահերը, մէկ հարուածով ռուսական գերիշխանութիւն հաստատելու համար Պալքանեան թերակղզւոյն մէջ։ Ցունիս ամսուն ի Պուլկարիա կատարուած ընտրութիւնք կը ցուցնէին թէ ազգային միամտութիւնն Իշխանին կողմն էր միշտ։ Ռուսասէր դժգոհակիք, համոզուած թէ լաւն միջոցներով կարելի չէր մէկ տեղէն բառնալ Իշխանը, դիմեցին բռնի միջոցներու։ Օգոստոսի մէջ, պուլկար սպայք ու պահակ զինուորք կոխեցին Իշխանին պալատն, և հրաժարագիր մը կորզելով, տարին զնա Պեսարապիա, Ռուսիոյ յանձնելու համար, որ չընդունուեց այսպիսի տագնապեցուցիչ նուէր մը։ Թէեւ ռուս պաշտօնեաներն նախատեալ, Ալէքսանդր Իշխանն, աւստրական Բոլոնիոյ մէջ մնացին պէս, ժողովրդային հավակրանօք ընդունուեցաւ։ Ի Լեմպերկ իմացաւ թէ պուլկար ազգը զինք կուզէր։ Ռուսասէր կուսակցութեան գլուխ Պ. Զանբոֆ, մին ի հիմնադրաց պուլկարական ինքնօրինութեան, համոզուած էր, անկեղծ ապէս կամ ո՛չ, թէ պուլկար ազգն ինքն իրեն չի կրնար կենալ։ Թէ պարտի Ռուսիոյ հովանւոյն ներքեւ մնալ, պետական կազմութիւն ու զօրութիւն ստանալու համար տակաւ։ Թէ Պուլկարիա ռուսասէր բաղաքականութիւն մը պէտք է ունենայ, ելնելի։ Պ. Զանբոֆ, հետեւապէս, Ալէքսանդր Իշխանի անկախ ընթացքը պարսաւողներուն գլուխն էր, և օգոստի դառադրութեան վրայ, ռուսասէր կառավարութիւն մը կազմած էր։ Բայց ի Դրնովա ազգային կուսակցութեան պետերը շուտով կազմեցին ազգային կառավարութիւն մը, աջակցութեամբ պուլկար բանակին մեծամասնութեան, և պարտաստեցին Իշխանին վերադարձն։ Եւրոպա զարմանօք տեսաւ առջեւ օրն արտաքսեալ Իշխանի մը յաղթական վերադարձն իւր ժողովրդեան մէջ։ Այլ ո՛չչափ մեծագոյն եղաւ հանուրց զարմանքն, երբ այս փառաւոր Իշխան, յորժամ իւր ժողովրդականութեան կատարն հասած կը կարծուէր, եկաւ իւր մայրաքաղաքին մէջ յայտարարել ոգեղէն թէ, ինքզինք անկարող կը զգայ երկիրը կառավարելու Ռուսիոյ թշնամութեան և ներքին բաղմագան դժուարութեանց դէմ։ Ժողովուրդն ու զինուորք Իշխանին կողմն էին։ բայց պուլկար կղերն և լաւագոյն սպայք անձնուէր էին Ռուսիոյ։ Իշխանը վերջին ճիգ մը բրած էր Ռուսիոյ հետ հաշտուելու, գնուած կերպիս հեռագրելով առ Զարն թէ իւր տարաձգութեան ներքեւ կը դնէր Պուլկարիոյ թագն զոր Իրմէ առած էր։ Զարն անարգալից և անողոք ոճով մը պատասխանեց, Իշխանն ստորագրեց իւր վերջնական հրաժարագիր, և մեկնեցաւ, կարգելով խնամակալութիւն մը, զոր Ռուսիա չճանչեց։ Իշխանն երկրէն դուրս ելնելուն պէս, ռուս գործակալ Զօր. Քաւլպարս Պուլկարիա եկաւ, իրեն նպատակակէտ ունենալով՝ Պուլկարներն համոզուութեամբ կամ սպառնալիօք հնազանդեցնել Ռուսիոյ, որպէս զի ռուսանուէր Իշխան մ'ընտրեն և ռուսասէր քաղաքականութեան մը հետեւին, և կամ զանազան գրգռութեամբք յարուցանել ներքին ծանր շփոթութիւններ, խնամակալութիւնը տապալելու և ռուսական գրաւում մը պատրաստելու համար։ Զօր. Քաւլպարս, անլուր դիկատորական ընթացքովն հանդերձ, չկրցաւ ոչ մին ընել ոչ միւսը։ Խնամակալութիւնը զիջումներ բրաւ։ բայց անձնատուր չեղաւ։ Եւ Ռուսիա պատրուակ չգտաւ Պուլկարիան գրաւելու, թէեւ կրնայ գտնել այսուհետեւ։ Մեծ-Սոպրանյէ մ'ընտրեցաւ Ալէքսանդր Իշխանին յաջորդ մը տալու համար։ Զարուհւոյն եղբայրը Պուլկարիոյ Իշխան ընտրեցաւ։ բայց մերժեց։ Ռուսիա ընտրելի ցուցուց իւր հպատակ գահաղերկ Իշխանն Մինգրելիոյ, զոր խնամակալութիւնը չընդունեց, հակարելով թէ պարզ ռուս-սահպատակ մը չի կրնար ի հարկին Ռուսիոյ դէմ պաշտպանել Պուլկարիոյ անկախութիւնը։ Սոպրանյէն պատուիրակութիւն մը ղրկեց յԵրոպա, Տէրութենց ընելու համար թէ Պուլկարը պատրաստ են իրենց Իշխան ընդունել անկախ բնաւորութեան տէր և ոչ ռուս-սահպատակ իշխանական անձնաւորութիւն մը։

* * *

Ռուսս-պուլկար մարտն եղական երեւոյթներ տուաւ։ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ։—

Գերմանիա և Աւստրիա ի սկզբան Պուլկարիոյ դէպքերը կը դիտէին կատարեալ անտարբերութեամբ, որ կը քաջալերէր զՌուսիա։ Բայց հակիչնական դաւադրութիւնն և Բաւլպարսի արարքը տակաւ գրգռեցին հանրային կարծիքն, ի Հռնգարիա մանաւանդ, և մղեցին զկոմս Թաֆնարի չափ մը դնելու ռուսական սանձգութեան, մանաւանդ արգիլելու ռուսական գրաւումն Պուլկարիոյ։ Բայց Գերմանիա, իւր ազատական աւանդութեանց հակառակ, ռուսս-պուլկար մարտին մէջ Ռուսիոյ կողմը կը բռներ, ֆրանքօ-ռուս քարտկամութեան և մինչև իսկ դաշնակցութեան մը հիմը դնելու սին յոյսով, և միանգամայն գժգոհութիւն ցուցնելու համար Անգլիոյ դէմ, որ Պուլկարաց դառը կը պաշտպանէր, և օրոյ եգիպտական քաղաքականութենէն խորապէս վշտացած էր Ֆրանսա։ Գերմանիա ամեն բանէ աւելի կը Ջանար արգիլել Ֆրանքօ-ռուս դաշնակցութիւն մը։ Ուստի, պուլկարական խնդրոյն մէջ, Պիզմարք Իշխան ևս ռուսահաճոյ ընթացք մը բռնեց։ Մինչեւ իսկ լուր մ'եղաւ այս օրերս, որ հաստատուիլ կը թուի, թէ գերմանօ-ռուս նոր դաշնակցութիւն մը կնքուած է, որով Ռուսիա չեղոք պիտի կենայ ֆրանքօ-գերմանական նոր պատերազմի մը մէջ, եւ Գերմանիա չեղոք պիտի կենայ ռուսս-աւստրական պատերազմի մը մէջ։ Այս կը նշանակէ թէ Պալքանաց կողմը Ռուսիա վերստին թոյլատուութիւն կը գտնէ գործունէութեան։ զի Աւստրիա, երբ ապահով չէ Գերմանիոյ աջակցութենէն, անշուշտ չուզեր բանել Ռուսիոյ։ Անգլիա և Իտալիա, իրենց ազատական աւանդութեամբք, առաւելապէս հակառուս ուղղութիւն մ'ունեցան պուլկարական խնդրոյն մէջ։ Բայց երկուքն ալ որոշած են իրենց գործակցութիւնն յարմարցնել Աւստրիոյ քաղաքականութեան, իբրեւ անմիջապէս շահակից Տէրութեան։ Որովհետեւ, այս պարագայիս մէջ, Կայս. գերիշխան կառավարութեան չշահագրեաց քաղաքականութիւնն եւս անհաստատ է խնամակալութեան, որումի գոյութիւն հրաժարել յանձնարարեց Կայսրն էֆէնտի, եւրոպական աշխարհակալութեան նեռարն առաւելապէս Ռուսիոյ կողմը կը հակի, և անհաստատ է Պուլկարաց ազգային կուսակցութեան բաղձանքներուն։ Ուստի, թէեւ Բաւլպարսեան սրատայոյզ պատգամաւորութեան վերջանալովը Պուլկարը ներքին հանդարտութիւն կը վայելեն այժմ, 1886 տարին պուլկարական դատին համար նպաստաւոր եղանակաւ մը չի փակիր։

* * *

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆ եւս, թէեւ արտաստոր տագնապ մը չպատճառեց, պարբերաբար յուզուեցաւ 1886 տարւոյն մէջ։ Ինչպէս չէ դադրած յուզուելէ Արապի փաշայի ապստամբութենէն ի վեր, որ Եգիպտոսի անգլիագրաւման առաջնորդեց։ Թուրքիա և Ֆրանսա չկամեցան պահանջել անգլիագրաւման դադարումը, կամ որոշ պայմանաժամով մը սահմանափակումը։ Լոնտոնի գահլիճն ալ միշտ պատասխանեց թէ Եգիպտոսի անգլիագրաւումը պիտի վերջանայ երբ վերջ դնէ Եգիպտոսի մէջ Անգլիոյ ձեռնարկած բարեկարգման գործն։ այսինքն՝ երբ Նեղոսի ափանց վրայ հիմնուի հաստատուն և բարեկեցիկ վարչութիւն մը, որ տեղի չտայ ո՛չ անիշխանութեան, ո՛չ օտար միջամտութեան։ Սրը Հէնրի Տ. Ուորֆի և Դաղի Մուխթար փաշայի բանակցութիւնքը արդիւնք չունեցան։ Բ. Դրան քաղաքականութիւնն Եգիպտոսի խնդրոյն մէջ Ֆրանսայի և Պուլկարիոյ խնդրոյն մէջ Ռուսիոյ հականգլիական քաղաքականութեան նպաստաւոր դրաւուելով, Անգլիա վշտացած կ'երեւի, և անգլօ-թուրք ձգտումի մը օրուան զբոյցն է։ Բայց յուսալի է որ անգլօ-թուրք շահուց համերաշխութիւնն ի վերջոյ յաղթէ ամեն վտանգիկ դիժութեանց։

* * *

ԵԹԷ Արեւելեան խնդրոյն այլ և այլ ճիւղերէն անցնինք Եւրոպական Տէրութեանց ներքին դործերուն վրայ ակնարկ մը նետել, կը տեսնենք թէ կարեւոր դէպքեր ու խնդիրներ պակաս չեղան մանաւոր երկիրներու մէջ ալ։

ՌՈՒՍԻԱ, Սեւաստոպոլի պարտութենէն ի վեր առաջին անգամ լինելով, նաւատորմ մ'ունեցաւ Սեւ Ծովու մէջ, որոյ ի հանդէս ածմանն առթիւ, Ռուսիոյ արեւելեան յառաջխաղացութեան ձգտմունք ժողովրդային ցոյցերով եւս արտայայտեցան։ Պաղտուիկաստ-նաւահանգիստը ջնջելով, և ծովային ամրութեան մը փոխելով զայդ կարծեցեալ «վաճառականական նաւահանգիստ», Ռուսիա ցոյց տուաւ թէ որոշած է աւելցնել իւր զօրութիւն ի Սեւ Ծով։ Կեդր. Ասիոյ մէջ եւս տարածեցաւ և ամրացաւ ռուսական իշխանութիւնը, մանաւանդ շինութեամբ երկաթուղւոյ մը, որ այսօր մինչեւ Մերվ կը հասնի, և տակաւ հաստատմամբ ռուսական

ԹԵՐԹՕՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ

ԺԻԼ ՎԷՐՆ

ՀԻՆԳ ՇԱԲԱԹ ՕԴԱՊԱՐԿՈՎ

ԵՐԿԱԼԹԻՊԶԱԿԱՆ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԵՐԿՈՒ ՕՆԴԼԻԱՅԻՈՑ ՑԱՓԻՐԻԿ

ԳԱՍԿԵԱԼ Ի ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՄԱՐԱՆԷՆ

ԳԼՈՒԽ Գ.

Սատիրի ջերմէ մը բռնուած, մարտ 7ին կը մեկնի Քանդէն միակ ապաստարս մ'ուս նեռնալով իւր հետ։ Այս ուղեւորութեան նպատակն է գտնել Զատի լեռն, յորմէ մակաբէն երեք հարիւր յիսուն մղոն հեռի է։ Ուստի կը յանձնայ զէպ յարեւելք եւ Զուրիքոյ քաղաքը կը հասնի Պոնտի մէջ, որ Ափրիկէի կեդրոնական մեծ պետութեան միջուն է։ Կիսանայ Բիքարատոնի մահն, որ սատիկ յոգնութենէ ու զրկումներէ յառաջ եկած է։ Բուքա կը հասնի, Պորնուի մայրաքաղաքը, լճին եզերաց վրայ։ Վերջապէս, երեք շաբաթ յետոյ, ապրիլ 14 ին, Տրիպոլէն մեկնելէն սատներկուքը ու կէս ամիս յետոյ Նիգրնու քաղաքը կը հասնի։

1851 մարտ 29 ին Օվերուէգի հետ ճանապարհ կը դանենք զոյն Աստանուսոյի Թագաւորութիւնն երթալ տեսնելու հանար։ Լճին հարաւային կողմը։ Մինչեւ Կոնա քաղաքը կը հասնի հիւսիսային լայնութեան 9° սահմանէն բիչ մը վար, որ այդ խիզախ ուղեւորին հարաւի կողմէ հասած ծայրագոյն սահմանն է։

Օգոստոս ամսոյ մէջ Բուքա կը վերադառնայ, անոնի հեռագնեալ կը սարքի ի Մանտարա, ի Պէրիմի, ի Բանէմ, եւ կը հասնի ի Մասէնա քաղաք, իրրեւ ի ծայրագոյն սահման, արեւմտեան երկայնութեան 17° 20′ սահմանին տակ։

1852 նոյեմբեր 25 ին, յետ մահուան իւր երկրորդ ընկերին, Օվերուէգի, կը դառնայ յարեւմուտք, կ'ապցէ զՈաքքոմոյ, կ'անցնի Նիկէբէն, եւ կը հասնի վերջապէս ի Թէմպուքթու, ուր կը ստանայ ութ երեկար ամիսներ, էֆլսին բռնութեանց, կեղեքմանց եւ ամենակերպ զրկանց մէջ։ Բայց քրիստոնէի մը ներկայութիւնը չի դնար աւելի երկար ժամանակ ներելի լինիլ անդ։

Յաւանները կ'սպառնան պատարել զայն։ Ուստի ապթիլը կը հարկադրի 1854 մարտ 17 ին մեկնիլ քաղաքէն եւ ապաստանիլ ի սահմանագլուխն, ուր երսուն-երեք օր կը կենայ յետին չքաւորութեան մէջ։ ապա կը վերադառնայ ի Բանոյ, եւ նոյն-դերի մէջ կը հասնի Բուքա, ուստից նորէն Տէնհամի ճանրան կը բռնէ չորս ամիս սպասելէ յետոյ։ 1855 օգոստոսի վերջերը վերադարձ կը ունենայ զՏրիպոլիս, եւ սեպտեմբեր 6 ին կը հասնի միայնակ ի Լոնտրա։

Այսպէս այս եղած է Պարիզի քաջայանդգուղն ուղեւորութիւնը։

Տոքթոր Ֆերիւսոն խնամով նշանակեց թէ Տոքթոր Պարթ հիւսիսային լայնութեան 4°, եւ արեւմտեան երկայնութեան 17° սահմանաներուն տակ կանգ առած էր։

Տեսնենք այժմ թէ Պըրթն եւ Սբէք սեղանաներն ինչ բրին արեւելեան Ափրիկէի մէջ։

Այն զանազան արշաւանք որք Նեղոսի ի վեր ելան, չկրցին այդ գետին ծածկեալ ակռանքը գտնել։ Բան պատմութեան գերմանացի Ֆերտինանտ Վէրն թժշկին, 1840 ին, Մէհմէտ Ալի փաշայի պատգամաւորութեան ներքեւ կազմեալ արշաւանքը մինչեւ Կոնաոքորդ կրցաւ հասնիլ ընդ մէջ հիւսիսային 4 դ եւ 5 դ աշտարակներուն։

1855 ին, Պրէսն-Ռոսէ Սավոյացին, Սարտենիոյ հիւպատոս անուանեալով արեւելեան Սուդանի մէջ փոխանակ վախճանեալ Լոտէի, ճանրայ եկաւ Խարթումէն, եւ Եռզուսպ Պաղիրկեան անուամբ խէժի եւ փղոսկրի առուտուր ընելով հասաւ ի Պէլենիա, 4 դ սահմանէն անդին, եւ հիւանդանալով վերադարձաւ ի Խարթում, ուր մեռաւ 1857 ին։

Ո՛չ ապթիոր Ելէնէ, Եգիպտոսի բժշկապետն, որ փոքր շրջանաւով մը Կոնաորդոյէն սահման մը վար հասաւ, եւ ոգեսպառ վիճակի մէջ Խարթում վերադառնալով մեռաւ, ո՛չ Միանի վենետկեցին, որ Կոնաոքորդոյէն վար գտնուող Ջրվէժներուն քովէն դառնալով 2 դ զուգահեռականն հասաւ, ո՛չ ալ Անտրէա Տէլոնոյ Մալթայի վաճառականն, որ առաւել եւս հեռի մղեց իւր արշաւանքը Նեղոսի վրայ, չկրցան անցնիլ անանցանելի սահմանը։

1859 ին, Պ. Կիսսոն Լեժան, Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ յատուկ պաշտօնով Խարթում գնաց Կարմիր ծովու ճանրով, քանի-մէկ նաւատեաց եւ քանի զօրականաց հետ Նեղոսի ի վեր նաւարկեց, բայց չկրցաւ Կոնաորդոյէն անդին անցնիլ, եւ մեծ վտանգներ անցուց ապատամբեալ արաբայ մէջ։ Պ. Խոքայրաք ալ Լ'Օֆիսի վարած արշաւանքն ալ ընդունայն փորձեց հասնիլ Նեղոսի հեշակաւոր ականց քով։

Բայց այդ չարաչարք սահման արգիլեց միշտ ուղեւորները։ Ժամանակաւ Նեղոսի կարեր զրկած խուզակները մինչեւ լայնութեան 9դ սահմանն հասած էին. ուստի տասն-ութ գարուց մէջ 5 կամ 6 սահման միայն կարելի եղած է շրջիլ, այն է երեք հարիւրէն երեք հարիւր վտանգաշաղակաց մէջ։

Քանի մ'ուղեւորք ալ Նեղոսի ակունքն հասնելու համար չուեցին բանեցին Ափրիկէի արեւելեան ծովերը։

1768 էն 1772, Պրիւս Սկովտացին հանրայ եկաւ Հապէշաստանի Մասովա նաւահանգուտն, Թիրէի մէջ պտռեցաւ, Աբասսմի ակերակներն այցեց, Նեղոսի ակունքը տեսաւ ուր որ էին, եւ չկրցաւ լուրջ արշաւանք մը ձեռք բերել։

1844 ին, Տոքթոր Քրաֆ, անդրիացի քարոզիչն, հաստատութիւն մը հիմնեց ի Մոմբաս, Զանկիպարի ափանց վրայ, եւ վերապատուելի Ռէբմանի հետ երկու լեռ դատ ծովեզերէն երեք հարիւր մղոն հեռի, այն է Քիլիմանճարոյ եւ Քէնիա լեռները, զոր մասամբ վերելակեցին յետոյ Պ. Պ. Հէքոլին եւ Թոմսոնի։

1845 ին, Մէկսն Ֆրանսացին միայնակ Պակամայոյ ծովեզրն եկաւ Զանզիպարի դէմ, եւ Տէժէլա-Մէնոս հասաւ, ուր երկրին պետն անագորոյն չարչարանօք սպանեց զայն։

1859, օգոստոս ամսոյ մէջ, Հանգաբիցի Բոսխէր երիտասարդ ուղեւորն, որ բան վաճառականաց կարաւանի մ'ուղեկցելով, Նիասայի լիճն հասաւ, եւ անդ սպանուեցաւ բուերին մէջ։

Վերջապէս, 1857 ին, Պըրթն եւ Սբէք սեղանաներն, երկուքն ալ ազգ Պէնիրոյի բանակին, Լոնտրայի Աշխարհագրական Ընկերութեան կողմէ զրկուեցան Ափրիկէի մեծամեծ լիճերն հետազօտելու։ Յունիս 17 ին մեկնեցան Զանզիպարէն, եւ ուղղակի մէջտեղեան յարեւմուտք։

Զարս ամիս չարչարանք անուր տառապանք կրելէ յետոյ, իրենց կարասիները կողոպտուած, կրաղերն սպանուած, Բաղէհ հասան, վաճառականաց եւ կարաւանաց գումարման կեդրոնը, լուսնոյ երկրին մէջ։ Անդ ամենայարեւոր գրութիւններ հաւաքեցին երիրին բարուց, բնաւորութեանց, կառավարութեան, կրօնին, կենդանեացն եւ բուսոց վրայ, յետոյ գիմեցին դէպի մեծ լիճերուն առաջինն, այն է Թանկանայիքա, հարաւային լայնութեան 3° եւ 8° սահմաններուն մէջեւ։ 1858 ին հոն հասան եւ եղերաց այլ եւ այլ ժողովուրդներն այցեցին, մեծաւ մասամբ մարդակեր։

Մայիս 26 ին մեկնեցան այն տեղէն եւ յունիս 20 ին վերադարձան ի Բաղէհ։

Անդ, Պըրթն, ուժասպառ, հիւանդացաց քանի մ'ամիս։ Նոյն միջոցին Սբէք երեք հարիւր մղոնէն աւելի յառաջխաղացութիւն մ'ըրաւ դէպի հիւսիս, մինչեւ Ուբէրէուէյի լիճը, զոր նշմարեց օգոստոս 3 ին, բայց միայն բերանը կրցաւ տեսնել լայնութեան 20° 30′ սահմանին տակ։

Օգոստոս 25 ին Բաղէհ վերադարձաւ, եւ Պըրթնի հետ Զանզիպարի ճանրան բռնելով, յաջորդ տարւոյն մարտ ամսոյն մէջ հոն հասան։ Անոնք այս երկու քաջարի երկրախոյզք յանգիտ վերադարձան, եւ Փարիզի Աշխարհագրական Ընկերութիւնն իւր տարեկան մրցանակն ընծայեց նոցա։

Տոքթոր Ֆերիւսոն խնամով նշանակեց թէ ո՛չ հարաւային լայնութեան 2դ սահմանն անցած էին, ո՛չ արեւելեան երկայնութեան 29դ սահմանն։

Ուստի պէտք էր միացնել Պըրթնի եւ Սբէքի երկրախուզութիւնները Տոքթոր Պարթի երկրախուզութեանց հետ, այն էր տասն-երկու սահմանէն աւելի ընդարձակութիւն ունեցող երկիրներու մէջէ անցնիլ։

ԳԼՈՒԽ Ե.

Քէնիէտիի երազներն։—Յոգնական յոդերն ու դերանունները։—Տիքի ակնարկութիւնները։—Պտոյտ Ափրիկէի երկրացոյց քարտիսին վրայ։—Կարկինին երկու ծայրերուն մէջեւ մնացածը։—Իրական ուղեւորութիւնք —Սբէք եւ Կրանտ։—Քրաֆի, Տէքէն, Հէրկլին։

Տոքթոր Ֆերիւսոն փութոյ պնդութեամբ յառաջ կը վարէր իւր ուղեւորութեան պատրաստութիւնները։ Օգոստոս Ափրիկին ինք կուզէր, ինչ ինչ բարեփոխմամբք, որոց վրայ բացարձակ լուութիւն կը պահէր։

(Շարունակելի)

գերիշխանութեան կեդրոն Ասիոյ փոքր պետութեանց վրայ։ Այսու ևս դժուարանալով, Բեռլինի դահլիճը կը ճգնի ոտից կոխուն մ'ունենալ ազգանեան սահմաններէն ներս, և այս պատճառաւ չէ նուազ դժուարութեանց բախեցաւ անգլօ-ռուս յանձնախումբն ազգանեան մահմանաց։ — Ի ՖՐԱՆՍԱ, Պ. ոը Ֆրէսինէի նախարարութիւնն, Արմատականներուն զիջումներ ընելով ժամանակ մը ինքզինք իշխանութեան վրայ պահելէ յետոյ, վերջապէս իրեն դէմ դաս զան դաշնակցութիւն, որ ամէն հանրապետական նախարարութեանց հաւասարապէս մահաբեր կրնայ լինել արդի պայմանաց մէջ։ — Արմատականաց դաշնակցութիւնն ընդ Միապետականս. առաջինք աւելի ծայրայեղ քաղաքականութեան մը հետամուտ, վերջինք՝ հանրապետական դրութեան քայքայման փափաքող։ Աբքայաղուն և կայսերազուն թեկնածուաց արտաքսումը զիջում մ'էր Արմատականաց, նմանապէս կաթոլիկ կղերին դէմ խստութեանց աւելցաը։ Զօրաւոր Պուլանժէ գրգռեց ու մչակեց երկրին զինուորական ոգին, յորմէ կ'օգտի ֆրանսական բանակին զօրացմանն համար, թէեւ՝ վերջին վայրկենին՝ կը հարկադրի, խնայութեան սիրոյն համար, և Գերմանիոյ համաձայնութեան պատրաստութիւնները զեղչել տալու յուսով, 45 միլիոն ֆր. ով չատանալ, փոխանակ 400 միլիոն ֆր. ի, զոր կ'ուզէր յատկացնել սպառազինութեանց և զօրաց յաւելման։ Թնդին կարգակերպուելու վրայ է, թէեւ ցարդ կորուստներ միայն պատճառեց Ֆրանսայի, և Մատակասարի մէջ ֆրանսական գերիշխանութեան հաստատումը ժամանակի կարօտ է դեռ։ Թունուզ արդիւնաւորապէս բարեկարգուած է ընդ ֆրանսական հսկողութեամբ, թէեւ է ու կը մնայ մեծագոյն պատճառ ֆրանքո-իտալեան պաղութեան։ Ֆրանսայի երեւմտից անդոհացուցիչ վիճակն եղաւ գլխաւոր չարտաւիթ անկման Պ. ոը Ֆրէսինէի նախարարութեան, որուն յաջորդ դանելու չատ մը ամուլ ջանքերէ յետոյ, Պ. Կոպլէ կազմեց անդորն և անդօր վարչութիւն մը։ — ԳԵՐՄԱՆԻԱ, ֆրանսական բանակին վերակազմութենէն մտահոգ, կը ձեռնարկէ 40,000 նոր զօրք աւելցնել իւր մնայուն բանակի վրայ, թէեւ կաթոլիկ և ժողովրդական կուսակցութիւնք կընդդիմանան զինուորական ծախուց անդր քան զչափն աճման, և մանաւանդ՝ ռօթնամեայ դրութեան զեղչմամբ՝ կ'ուզեն կայս. կառավարութիւնը կարօտ պահել աւելի ստէպ գիմելու առ ազգն։ Այս տարի եւս Գերմանիա յաջողապէս յառաջ տարաւ իւր գաղթական ձեռնարկներ, իւրացնելով կամ կազմակերպելով նոր ւատացուածքներ արեւելեան Ափրիկէէն մինչեւ յՍվկիանիա։

* * *

ԸՆԿԵՐԱՑԻՆ ԽՆԴԻՐԸ կը սատականայ, ո՛չ միայն ի Գերմանիա, ուր հակընկերվարական խիստ օրէնք մ'ի գործ կը դրուի, այլ նաեւ յԱնգլիա, ուր, ի Լոնդոն, երկար ժամանակէ հետէ նմանը չտեսնուած խռովութիւնք ծագեցան պարապ մնացած հազարաւոր գործաւորներու կողմէ.—ի Ֆրանսա, ուր Տրքազվիլի գործաւորաց ձեռամբ գործատերացներկայացուցչին սպանուելէն ի վեր, մեծ գործադուլներ հրատարակեցան, հարկադրելով կառավարութիւնը ժողովրդային մարդ մը կարգել առեւտրական նախարար, գործաւորաց ու գործատերաց խնդիրներն ըստ կարի առատական մտքով կարգադրելու պաշտօնով.—ի Պելճիա, ուր այլ և այլ դաւառք անլուր բանդմանց ու խառնակութեանց ասպարէզ դարձան գործադուլ ընող գործաւորաց ձեռամբ.—և իմաց. Նահանգս, ուր թէեւ մաքսերն ու թոշակները բարձր են, մեծամեծ գործադուլք կը հրատարակուին, ընդ հսկողութեամբ «Աշխատութեան Ասպետաց» գործաւորական հզոր ընկերակցութեան։

* * *

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ նոր թագաւորի մը ծընունդն և զինուորական անյաջող ապատամբութիւնը մը. — ՊՈՒԻԵՐԵՑԻ խելայեղ թագաւորին ինքնասպանութիւնը.—ՂՍՏԻԿԱՆԻ մանակի հաշտութիւնը Գերմանիոյ հետ. — Ի ՖՐԱՆՍԱ կրթութեան աշխարհականացման գործն ամբողջացումն. — ԱԻՍՏՐԻՈ մէջ Գերմանաց և Սլաւաց կռիւն.—ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ մէջ հակաստրական զգացման մը վարկենական պայթումն և խրուադաց գրգռութիւնն.—ԻՏԱԼԻՈՅ երկոսական և զինուորական բարեկարգութիւնք.—ՎԵՐԻՆ ԳԻՐՄԱՆԻՈՅ վերջնական գերաւումն յԱնգլիացւոց.—ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ մէջ ազգային ինքնօրինական շարժման մը ծագումն.—ՀԱՊՇԱՍՏԱՆԻ եղերաց վրայ, ի Մասսա, Խաղացւոց հաստատումն.—ՍՈՒԴԱՆԻ տակաւ խաղաղին, և ԲԱՆԱՄԱՑԻ ջրանցին պնդման աշխատութեանց բաւական դժուարութեամբք չարունակումն՝ են ի չարս նշանակիչ եղերութեանց 1886 ամի, բաց յԻՌԼԱՆՏԱԿԱՆ անվերջ խնդրէն, զոր լուծելու ամուլ փորձ մ'ըրաւ Պ. Կլատսդոն, Իռլանտայի ինքնօրինութիւն տալ առաջարկելով մեծագոյն Մրադրաւ մը, զոր Խորհրդարանն և ապա երկիրը մերժեցին, և որ պատճառ եղաւ անկման Կլատսդոնեան երրորդ Նախարարութեան և պառակտման ազատական կուսակցութեան Անգլիոյ, որ տակաւ առ տակաւ կը կորուսանէ նախարարական և խորհրդարանական հաստատուն և յարատեւ գրութեան բարքը, որով ուրիշ ամէն երկրէ աւելի պարծենալու իրաւունք ունէր Մեծն Բրիտանիա։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆ ԱՑՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Պատրիարքական Դեր. Փոխանորդ Հայրն՝ ընկերակցութեամբ Արժ. Կէօմբիւքճեան Մաղախ և Յակոբեան Վահան վարդապետաց, Պատրիարքարանի գործակատար Ֆրէնկեան Աբրահամ էֆ.ի, եւ Պարոնիկեան Մելքոն ու Հաճեան եղեալզար էֆէնտիներու, Ցունաց Մը-նընդեան տօնին առթիւ շնորհաւորական այցելութեան գնաց երէկ Ֆէնէրի Պատրիարքարանն, ուր ընդունուեցաւ նախ Պատր. Փոխանորդին կողմէ որոյ միջոցաւ Պատրիարքական Դեր. Տեղապահին ներկայացաւ։ Այս տեսակցութիւնները յետոյ, ըստ սովորութեան եկեղեցի իջաւ եւ աղօթեց։

Դեր. Իւթիւճեան Հայրը նոյնպէս այցելութեան գնաց երէկ Հայ-Հռոմէականաց Պատրիարքարանն ի Բերա եւ Պուլկարաց Դեր. Էկզարքին յՕրթագիւղ։

ԱԶԱՐԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆ

Հայ Հռոմէականաց Պատրիարք Դեր. Ազարեան Սրբազան Հռոմ կերթայ Ս. Պաղին յանձնելու Վեհ. Սուլթանի կողմէ նուիրեալ ծանրագին մատանի մը։ Ն. Սրբազնութիւն այս առթիւ պիտի յանձնէ նաեւ Վեհ. Սուլթանի կողմէ Վատիկանի գլխաւոր պաշտօնէից շնորհեալ պատուանշաններն։ Այս պատճառաւ, միանգամայն արձակուրդ տրուած է Հայ Հռոմէականաց Դեր. Պատրիարքին որ տարեգլխոյ տօներէն յետոյ պիտի մեկնի։

(Ֆռա-ֆէլա Պուֆֆօ)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Կառավարական պաշտօնէից ամսաթոշակաց կանոնաւոր վճարման համար հետեւեալ կարգադրութիւնը եղած և ծանուցուած են ամէն կողմ։

Ի բաց առեալ Եէմէնի, Հիճազի, Պէնկազիի եւ Կրէտէի և այլ քանի մը գաւառներ՝ որոց հասոյթք իրենց ծախուցը կը բաւեն, միւս բոլոր նահանգաց հասոյթք հաւաքուելով, ամբողջութիւնէն պիտի վճարուին զինուորական ստիպողական ծախքերն և գաւառաց անհրաժեշտ ծախքերը։ Մնացեալ երկրորդական ծախուց հարիւրին ութսունը տեղական հասոյթներէն կանխիկ վճարուելով, հարիւրին քսանն առ կախս պիտի մնայ ժամանակ մը եւ այս կերպիւ գոյացած հասոյթին ուղղակի ելմտական նախարարութեան պիտի դրկուի։

Վեհմ. Ցակոբ փաշա այս որոշումը գաւառաց հաղորդելով, ծանուցած է միանգամայն թէ պէտք է ամենայն ուշադրութեամբ գործադրել այս որոշումն եւ թէ հակառակ պարագայի մէջ գաւառաց գանձապետք պաշտօնանկ պիտի լինին։

* * *

Վեհմ. Ցակոբ փաշա որոշած է նաեւ որ զինուորական ծախուց համար վճարուելիք գումարներն ուղղակի ելմտական նախարարութեան կողմէ վճարուին, որով այլ ևս այդ ծախուց համար գաւառաց վրայ հեղ-ֆներ չը պիտի տրուին։

Հ-ֆ-ֆ-ֆ դոհունակութեամբ կը ծանուցանէ վերոյգրեալ երկու կարգադրութիւններն որք առաջնակարգ կարեւորութիւն ունին և հնարհակալութիւն կը յայտնէ Վեհմ. Ցակոբ փաշայի, որ իւր քան և հինգ աւուր պաշտօնավարութեան միջոցին այսպիսի կարեւոր որոշումներ տալով կը բառնայ այն զեղծումներն ու անկանոնութիւններն որք մեծապէս կը վնասէին Տէրութեան եկամտից և վարկին։

ՄԱԼԲԻՏԻՆ ՓՈՁՆ

Մերկիվայի ասոլեան որուեցաւ Սպարապետի Դրան առողջապահական ճիւղի անդամ գնդապետ Դոսթանթին Մաղբիտի պէյի։

ԵՐԷԿՈՒՆՑ ՍԷԼՄԱԼԸԲԸ

Երէկ Սէլամլըքի հանդիսին ներկայ գտնուեցան անգլիական դեսպանն ու դեսպանուհին, ինչպէս նաև պելճիական դեսպանն և իւր հետեւորդ պաշտօնեայք։ Սէլամլըքէն յետոյ անգլիական դեսպանն ու դեսպանուհին Ելլոյզի պալատն հրաւիրուելով մեծարուեցան Վեհ. Սուլթանի կողմէ յատկապէս զրկուած Թիկնապահաց կողմէ։

Վեհմ. Մեհմէտ խան ևս՝ ընկերակցութեամբ Միրզա Մոհսին խանի ներկայ գտնուեցաւ երէկ Սէլամլըքի հանդիսին։

Ներքինապետ Բարձր. Հաֆըզ Պէհրամ Ագա, որ ժամանակէ մ'ի վեր անկողնոյ կը ծառայէր, բոլորովին ապաքինած լինելով երէկ ներկայ գտնուեցաւ Սէլամլըքի արարողութեան։

— —

Պ. ԶԱՆԵՌՈՅ

Լ. Հերալդ կ'ըսէ թէ կայս. կառավարութիւնն անբաւական նկատելով Պ. Զանբոֆի յառաջ բերած մերժման պատճառները, կրկին հրաւէր ուղղած է նմա Կ. Պոլիս գալ։ Բ. Դուռը ծանուցած է ընդդիմադիր կուսակցութեան պետին՝ թէ ուզելով վերջ մը տալ պուլկարական խնդրոյն յառաջ բերած անհանդուրժելի կացութեան, կը փափաքի իւրաքանչիւր կուսակցութեան նպատակն իմանալ։ Ասոր վրայ, Պ. Զանբոֆի պատասխանած է թէ պարտք կը համարի իրեն ընդունիլ Բ. Դրան հրաւէրն։ Կ'ըսուի իսկ թէ նոյն ինքն Խնամակալութիւնը խորհուրդ տուեր է Պ. Զանբոֆի Կ. Պոլիս գալ։

— —

ԱՑՏՐՆԵՒ ԵՒ ՊԱՂՏԱՅԻ ԿՈՒՍԱԿԱԼՔ

Ա.յտրնի Նորընտիր կուսակալ Նազիֆ փաշա տակաւին մայրաքաղաքս կը գտնուի։ Ն. Վսեւութիւն թէև առջի օրն եգիպտական Տաֆոյէ չոգենաւը գնացած էր Իզմիր ուղեւորելու համար, սակայն վերջին պահուն բարձրագոյն հրամանի մը համեմատ չոգենաւէն եջնելով յետաձգեց իւր ուղեւորութիւնն և կրսուի թէ ուրիշ պաշտօնի մը պիտի կոչուի։ Նազիֆ փաշա երէկ վերսոին կայս. պալատ գնաց։

Պաղտատի նորընտիր կուսակալ Խալիլ Ռիֆաթ փաշայի համար ևս կրսուի թէ հրաման ստացած է յետաձգել իւր մեկնումը, վասն զի ուրիշ պաշտօնի մը պիտի կոչուի։

—Սաֆէտ ստոյգ աղբիւրէ կը տեղեկանայ թէ կուսակալական կարեւոր փոփոխութիւնք պիտի լինին ի մօտոյ։

— —

Կատպան էֆէնտի երէկ գիշեր ժամը 2 ½ին Ադրիանուպոլսոյ կառավարմամբ Սիրբէֆիի կայարանը ժամանեց և անտի ուղղակի կայս. պալատ գնաց։

—Բարձր. Մեծ-նեպարքսն այս չորեքշաբթի օր նախարարաց Խորհրդոյ նիստէն յետոյ, Բերա ռուսական դեսպանատունն երթալով տեսակցեցաւ Պ. Նելիտոֆի հետ։ Հինգշաբթի օրն ևս անդր. դեսպանատունն երթալով երկար տեսակցութիւն մ'ունեցաւ Սրբ Ուիլեէմ Հուսդի հետ։

—Կիսմիլճիէի Նորընտիր կառավարիչ Հիւսէին Բիւշրի փաշա երէկ իւր պաշտօնատեղին ուղեւորեցաւ։

—Երէկ Սեվաստոբոլէն եկող երկու անգլիական չոգենաւք Սալը Բազարի առջեւ իրարու բախեցան և երկուքն ալ քիչ չատ վնասուեցան։

—Տրապիզոնի նահանգին ընդհանուր մարդահամարի գործողութիւնն աւարտեր է։ Ամբողջ նահանգին մէջ կը գտնուին 1,003,236 բնակիչք, որոց մահմէտական և ոչ-մահմէտական բնիկ արանց թիւն է 515,943, և կանանց 468,900։ իսկ արու օտարաց թիւն է 11597 և օտար կանանց 6787։

—Պետական Խորհրդոյ Նախագահ Սրիֆի փաշա, որ մէկ քանի օրէ ի վեր հիւանդ էր, բոլորովին ապաքինած լինելով այսօր իւր պաշտօնատեղին պիտի երթայ։

—Հիւպատոսաց յատուկ կանոնագիրն ինչ ինչ բարեփոխումներ կրած և վաւերացած է կայս. Իրատէով։

—Ցունաստանի թագաւորը Ս. Փրկչի խաչի առաջին պատուանշանն ընծայեց Պ. Պ. Լէօնիտաս Զարիֆիի և Լէօնդաշ Լիվենիտէսի, եւ նոյն պատուանշանի երկրորդ աստիճանը՝ փաստաբան Պ. Բիւնեադօրսի։

—Ցունաստանի թագաւորը Եգիպտոսի հիւպէն գաղթականութեան պատուիրակաց հետ ունեցած տեսակցութեան միջոցին յայտներ է թէ գահաժառանգ Կոստանդին իշխանն յառաջիկայ տարի ուղեւորութիւն մը պիտի ընէ երկրին ներսերն եւ յետոյ պիտի այցելէ Թուրքիոյ այլ եւ այլ դաւառներն, ի մէջ այլոց Սուրիա եւ Պաղեստին, ուստից Եգիպտոս պիտի երթայ։

—Հանրային Պարտուց վարչութեան աւստրիական նորընտիր պատուիրակ Պ. Հէրուալդ՝ որ կը յաջորդէ Պառն Զվիետէնեքի, մայրաքաղաքս հասած է եւ իւր պաշտօնի գլուխը պիտի անցնի յառաջիկայ երկուշաբթի։

—1883-84 տարւոյ մաքսային վճաճագրէն կերեւի թէ այդ շրջանի մէջ Թուրքիա ներմուծեալ ապրանաց վրայ մաքս առնուած է 150,449,245 ղրուշ և արտածութիւններէ 17,492,607 ղրուշ։

—Վաղը Իտալիոյ Ումբերդոս թագաւորին գահակալութեան տարեդարձը լինելով, Պառն Կալվանիա հանդիսաւորապէս պիտի ընդունի իտալական դաղթականութեան շնորհաւորական այցելութիւնները։ Այս առթիւ օսմանեան պահակ շքեղեալը դրօշակներով պիտի զարդարուի և մինչեւ 21 թնդանօթ պիտի արձակէ։

—Ի Նպատս երկրաշարժէ վնասելոց և Արշանդէկի հրկիզելոց պետական յանձնաժողովին ձեռամբ ցարդ հանդանակեալ նպաստից դումարը կը հասնի 42,020 ղրուշի։

—Անգլիական դեսպան Սըր Ուիլիէմ Հուարդ իւր կառավարութենէն հրահանգ ստացած է Վեհ. Սուլթանին մատուցանել Սըր Էտ. Թորնդրնի հրաժեշտի գրերն յորում անգլ. նախորդ դեսպանի հրաժարման համար 1886 դեկտ. 31 թուականը նշանակուած է, յետոյ որոյ Սըր Էտ. Թորնդրն գործօն ծառայութենէ քաշուելով հանդստեան կոչուելու իրաւունք ստացած է։

—Կը յիշուի թէ վերջերս Պէշիքթաշ Փաշա Մահմուտի թաղը տուն մը պրած էր և երեք տարեկան տղայ մը բոցերուն մէջ մնացած։ Վեհ. Սուլթանն 1500 ղրշ. պարգեւած է այդ տղուն մայր և մանդամային հրամայած է որ հայրը՝ կառավարիչը, Լ-ֆ-ֆ Ռեֆեբեկի տուրքէն ազատ մնայ։

—Ռուսական դեսպանուհի Տիկին Նէլիտոֆ կը պատրաստուի յաջորդեալ շաբթու մանկանց համար պարահանդէս մը տալ դեսպանատան մէջ։

—Հինգշաբթի իրիկուն, արեւելեան երկաթուղեաց պաշտօնեայներէն Պ. Բանայոզի ահարեկ ճիչեր լսելով ծովուն կողմէն, Եալը-Քէօշկիի ծովեզրը վազեց և տեսնելով որ նաւակ մը չրջած էր և երեք հոգի պեաց դէմ կը մաքառէին, մակոյկ մը նետուելով արիարար գնաց ապատեց զանոնք անմիջական մահէն վտանգէն, օգնութեամբ։ Ալի էֆ. անուն մաքսային պաշտօնէի մը և Տօրքօ անուն ռուս նաւաստւոյ մը։ Արկածեալք, ծովէն հանուելով, մնասակայ սրճարան մը փոխադրուեցան ուր պէտք եղած դարմանները տրուեցան անոնց։ Այդ երեք անձանց երկուքն հոյ երիտասարդներ են և երրորդն յոյն մը։ ստոնք Իւսկիւտարէն նաւակ նստած էին, կամարջ եւնելու համար։ Եալը-Քէօշկիի առջեւ նաւակը չրջելով երկու նաւավարք ըղալով խոյս տուած էին, առանց փոյթ ընելու ուղեւորաց ապատումն։

—Ղազմիրայ ոստիկանութիւնն երէկ թափառաշրջիկ մարդ մը ձերբակալեց որ գրպանն թուրք պատանիներու գրպանները կը խուզարկէր։

— —

Ֆրա՛սայի Գուէսի Ֆոնսիէի 1879ի փոխառութեան 3% արժէթղթոց վիճակահանութիւնը տեղի ունենալով 1887 յունվար 3ին, 950,408 եւ 1,448,948 թիւերն 100,000 ֆրանք շահեր են։

ԹԻՂԱՆՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ի պատասխանի Մաղաքեան էֆէնտիի մի նամակին որ հրատարակուեցաւ Ազէ-Եէլի 888 թուոյն մէջ, Խրղանու Ուսումնասիրաց Ընկերութեան Ցանձնախումբին կողմէ դեկտեմբեր 18 ամսաթիւ նամակով մը հետեւեալը կը հաղորդուի մեզ.

Թատերական երեկոյթին տրդարեւ հարցերին քսան աւելի թէ հասոյթ և թէ շահ պիտի լինէր, եթէ Պ. Մաղաքեան հակառակ պայմանագրի մէջնայարիկ օթեակներէն մին իր ընտանեաց, միւսն խաղին հեղինակին, ուրիշ մը գրաքննչի մ'ընտանեաց համար ձրիաբար չը կրկրեր «Վա՛ տգրոը չեմ բանար» սպառնալուց ներքեւ, եւ եթէ մնացեալ օթեակները կանխաւ նշանակեալ գիներով վաճառուէին, և ընդհ. ծախքն ալ նախորդ ներկայացման պէս 3,300 ղրշ լինէր և ոչ 30.0է աւելի։

Խիզանու Ուսումնասիրաց Ընկերութեան Երեսփ. Ժողովը յանձնախմբի հաշիւներն ըստ օրինի քննելով պիտի տայ ի հրատարակութիւն։

— —

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

ԲԵՐԱՑԻ

ՄԻՆՆՇՕՆ

Երաժշտութեան ծարաւով պարակիսկ ոգւոց համար՝ լիուլի յաղեցնող ինչ գեցիկ ասի՛մ մը։ Բայց արդեօք այս չնչաթարիկի խասն աւելի կատարեալ կամ դոհացուցիչ կերպով ներկայացնել հնար չէ՞ր. այս խնդրոյն կը պատասխանենք թէ մատուցմանը կ'ուսուցանէ մեզ գտնուածով չատանալ՝ մանաւանդ երբ այն գտնուածը պարագայից նկատմամբ ըստ կարելւոյն ընտիր է։

Լաւագունին անյագ տենչ
Բառնայ և զլանն առ ի մենչ։

Եւ յիրաւի այս թատերգն արտադրելու համար երկու մեծ՝ թէպէտ ոչ ընտիր դերու հաւատաչ՝ հանճարք կերպա՛մ աշխատակցած են իրարու։ Մինեոն՝ Գերմանիոյ մեծագոյն քերդողն՝ այն է կէօթէի մէկ քնքոյշ ստեղծագործութիւնն է։ Մեծ մարդկանց արուած է միայն անմնջելի էսկիզներ հատուել։ Հոմեր ունի իւր նոգելի արքայագուտին Հաուկիքաս, Տանդէ՝ իւր Երանելը, Շեյքսպիր իւր Օթէլիան, Հիւգօ՝ իւր Իսմէրալդան, և Կէօթէ՝ Գոնտրան եւ Մինեոն։ Ուիլհէլմ Մէյսթերը վիպասանութեան վրայ յենեալ է Մինեոնի թատերգն։ ահա նիւթը համառօտ։

Ուիլհէլմ ուսումնասիրտ պատանի մ'է որոյ ազնուական ընտանիք ամէն դիւրութիւն ընծայած են ուղեւորութեամբ իւր կրթութիւնն աւարտելու և ազատ թողած են զինք ըստ ամենայնի։ Պատանին խումբ մը գնչուներու կը պատահի որք ներկայացման միջոցին ի տես կը հանեն չքնաղագեղ աղջիկ մը որուն վրայ գութ կածէ Ուիլհէլմ և մեծագումար դրամով կ'ազատէ զինք իւր տիրոջ ձեռքէն։ Ուիլհէլմ աղջիկն բերելն կը հանձնայ որ ծնողներուն է, և իւր անունն Մինեոն կոչեն։ Իւր հայրենիքն իսկ ընդ ազատ կը յիշէ։ երբ իրեն կը հարցուի ուր ծնած ըլլալը՝ կը պատասխանէ.

Կը հանչէ՞ս զայն աչխարհ ուր ծաղիկ նարնջին,
Զայն աչխարհ ուր ոսկի են պտուղք, թարմ են վարդք,
Հոն հովմին ալ անայշ կը գգուէ գեղատատան,
Հոն քնքոյշ այլուր ծիծաղին ծովն և մարդ.
Ո՛հ հո՛ն ո՛հ հո՛ն կ'ուզեմ ապրիլ . . .
Հոն խանձարուրքն են իմ կենաց.
Ո՛հ հոն սիրել և հոն մեռնիլ . . .

Այս մէջտեղն Ֆիլին անուամբ դերասանուհի մը կը յաջողի Ուիլհէլմի սիրտը գրաւելու և նախանձելով Մինեոնի՝ կը ջանայ ուծացնել իրմէ Ուիլհէլմի սիրտը։ Մինեոն վիրաւորեալ ոգւով կը ստիպուի հեռանալ ոչ դայլ ոք իրեն ուղեկից ունենալով բայց զորդեկոյսս Լօթարիո ծերունին զոր իւր այս թշուառութիւնն յիսնարեցուցած է։ Ցետ բազմաթիւ անցից կը հասնին երկուքն ալ Իտալիա։ Բայց Ուիլհէլմ որ զրաւած է Ֆիլինի կեղծ սէրէն և կը սիրտ հանիլ թէ ինչու Մինեոն անչափ դժկամակած է իրմէ մինեոնէ՝ անոր հետամուտ Իտալիա կը հասնի և ճիշդ այն գշեակը գտնել կ'ուզէ ուր կը գտնուին Մինեոն և Լօթարիօ։ Ի՜նչ սրտայոյզ տեսարան երբ Լօթարիօ՝ զգաստանալով եւ ուշաբերելով ի տես իւր սան՝ կը ճանչնայ իւր ալջիկը . . այո՛ Մինեոն ոչ այլ ոք է բայց եթէ իւր կորուսած Լուչերէսան զոր նենգաւոր գնչուք յափշտակեր էին իրմէ։

Խաղին նիւթոյն վրայ ընդհանուր գաղար մը ասլէն վերջը՝ պարտ անձին կը համարինք ըստ արժանւոյն յիշատակել նախ զՕրդ. Կիւլար (Մինեոն) որոյ հեշտալի ձայնն ու ձեւերը ամէն գովեստից արժանի են։ Պ. Տէլմա (Ուիլհէլմ) Եւրոպական բեմի մը վրայ իւր դերը կատարելու կարողութիւն ցոյց, և եռանդուն ծաւալարութեամբք ոլորուեցաւ ստէպ։ Այսչափ միայն յաւելունք ի ներքոյ այս երկու քաջ դերասաններու ընկերաց՝ մանաւանդ Լօթարիոյն՝ որ անվայել չերեւցան անոնց քով երգելով։

Եթէ Ամարուաղ Թոմայի հրաշակերտին գեղեցկութեան վրայ խօսիլ հարկ ըլլար՝ յօրուանթա չատն չատ անցնել պէտք էր։ յիշատակենք ուրեմն միայն բաց ի վերոյգրեալ հրաշալի նուագէն, հրկներգ մը Լօթարիոյն և Մինեոնի մէջ։

Թեթեւ թեթեւ ծիծեռնիկք
Օրհնեալ թռչունք աւետեաց
Բացուին բացուին ձեր թեւիկք
Թռչել սիրուն այն ափանց։

Եւ բազմաթիւ այլ խմբերգութիւններ որոց վրայ աւելի երկարաբանելու տեղ՝ կը բաղձանք որ մեր ընթերցողք ականջալուր վկայութիւն տան։

23ՐԴ ԹԻԿՆԱԹՈՌ

ՆՈՐ ԹԱՏՐՈՆ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

ԲԵՐԱՑԻ

Երէկ երեկոյ Նոր Թատրոնի մէջ չքեղապէս սրբեցաւ ի նպատս Պէշիքթաշի Մաքրուհեան վարժարանի պատրաստեալ ներկայացումն։ Թատրոնը լի էր ամբողջովին։ Առաջին կարգի օթեակներու մէջ կը նշմարուին բազմաթիւ հայ և օտարազգի բարձր դասի ընտանիքներ։

«Փէշէ Գէշ» գուսանութիւնը ներկայացուեցաւ մեծ յաջողութեամբ։ Եռանդագին և բուռն ծափահարութեանց արժանացան օր. Գարագաշեան, օր. Շիրինեան և մանաւանդ օր. Զարուհի։ իսկ դերասաններէն աւելաւելագոյն Պ. Թրեանց, ապա Պ. Զարիւտեան և Նարի էֆէնտի։

— —

Այս գիշեր ՊՕՔԱՍ.

Վաղը, կիւրակի գիշեր, ի Նպատս Պ. Լասալի. ԱՍ ՏԸ ԴՈՒՖԻ, թատերգութիւն հինգ արարուած և ինն պատկերով։

ՀԵՌԱԳՐԱՎՈՒՐՔ

ԱՃԱՆՍ ՀԱՎԱՍ

— —

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼՔ

Լոնտոն, 7 յունվար.

Նախարարութեան անդամ և տեղային կառավարութեան նախագահ Պ. Սգէնհոր պատերազմական նախարար անուանեցաւ։

Նախարարութեան վերակազմութեան համար Լորտ Սալզպրիի կրած դժուարութիւնք յաւէտ կուգան մերթենական-ազատականաց անվստահութենէն ի մասին Լորտ Սալզպրիի արտաքին աշխարհակալութեան Մերթենական-ազատականք կ'ուզեն աջակցիլ Սալզպրիի նախարարութեան իսլամական խնդրոյն մէջ, սակայն որոշած են լաւ՝ ել զայն, եթէ զանգիա պատերազմի մէջ պարկարական խնդրոյն համար։

ՊՈՒԼԿԱՐ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Բարիզ, 7 յունվար.

Պուլկար պատուիրակութիւնն այսօր Բարիզ կ'սպասուի։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Պելճիա, յունվար.

Պելճիա-Վաքարկի (Արեւ. Բուսիլի և Պուլկարիա) գծին չնութիւնն ամբողջովին աւարտեցաւ երէկ. Իւսքիւպի գիծն ալ նոնանպէս աւարտած է, ի բաց առեալ մէկ քիլոմէթր տեղ որ կայարանի մը չնութեան յատկացեալ է։

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆ ԲՈՐԴՈՒԿԱԼԻ

Լիսպոնա, 7 յունվար.

Խորհրդարանը լուծուեցաւ։ Նոր ընտրութիւնք պիտի կատարուին փետրուարի մէջ։

ԶԱՎԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ. — Օսմ. գանձարան, այսօր կէս օրին, 46· 15։ — Իսթիքրարը Տաֆրիի 36· 30։— Իւնիֆիէ 82· 20։— Բուսիլի արժէթուղթք 35· 3/8։—

ԵԻՐ. ՊՈՐՍԱ. — ի Լոնտոն, Բանգ Թիւրք 14 3/8։—Ի Փարիզ, 14· 70։—Վիէննա 17։—Բուսիլի արժէթուղթք 34· 75։ —Պանք Օթոման 520։

ՆԱՄԱԿ ԱՌ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

— —

ՊԵՐԼ, 26 դեկտեմբերի 1886

Մեր ազնիւ բարեկամ Պ. Սիմէոն Դուլամիրեանց Հայ-Բէնէի երէկուայ համարի մէջ Աբէ-Եէլի վերաբերմամբ մի քանի դիտողութիւններ հրատարակելով, հետաքրքրեց ինձ իմանալու թէ ո՞րն է իր սեփական ծրագիրը ազգայնոց-Ռէֆ. ունեցող մի հայ թերթի համար։ Այս հարցումը անելով կը ցանկանամ միայն այն որ ԾՐԱԳՐԻ ԽՆԴԻՐը կրկին յարուցուելով հայ մամուլի մէջ, ինձ ևս առիթ տայ յայտնելու այն, որի վրայ իր գլխաւոր ուշադրութիւնը պիտի դարձնէ իւրաքանչիւր հրապարակագրը, մանաւանդ ռուսահայը որից արդէն պահանջելի են դարձած լայն տեսութիւններ։

Որովհետեւ Պ. Դուլամիրեանցը կը պատրաստուի այս օրերս մեկնելու Պետերբուրգ, ուստի այն տեղից կարող է գրել, եթէ մեր առաջարկած հարցի կարեւորութիւնը ուշադրակի ճանաչելու։

Ընդունեցէք, Պ. Խմբագրապետ, իմ յարգանաց հաւատիքը։

ԳՐԻԳՈՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ԲԵՐԱՑԻ ԹԱՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴՈՅ ՎԱՍՆ ՇԻՇԼԻԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆՍԱՆ ԽՆԴՐՈՅՆ

Ամէն, Պատրիարք Սրբազան Հայր.

Թաղ. Խորհուրդս ներկայ ամսոյս 17ի համագումար նստին մէջ ի նկատի առաւ խորհրդոյս երրեմն ուղղակիից և այժմ հրաժարեալ Միհրան էֆէնտի Ինձէկեան Սբ-Եղ ազգ. լրագրոյ 886 թուոյն մէջ հրատարակած մի նամակն, որ կը վերաբերի Շիշլիի ազգ. գերեզմանատան չնութեանց խնդրոյն։

Ըստ որում վերոյիշեալ նամակի պարունակութիւնը չհամապատասխաներ իրաց ստոյգ վիճակին և ճշմարտութեան, ուստի Խորհուրդս հարկ դատեց Բարձր Սբրազ. ութեան ուշադրութեան ներկայել այժմէն իրաց ճշգրիտ վիճակն, որ ահաւասիկ։

Շիշլիի գերեզմանատան կարգադիր Ցանձնախումբը փետրվար 2 թուականաւ առ Թաղ. Խորհուրդս տեղեկագիր մը ներկայացուցած էր, որ կը պարունակէր ցվերջ 1885 տարւոյ իւր քանամեայ գործառնութեանց համարատուութիւնը և ցոյն վայր կատարուած չնութեանց և յարդարմանց (քէչիք) գնահատումը։

Թաղական Խորհրդոյ այն ամէն ունդամք որ վերահասու էին կարգադիր Ցանձնախմբին անձնուէր ջանիցն և այն բոլոր դժուարութեանց, որոյ դէմ մաքառելու կոչուած էր առաջին օրէն, մեռելոց քանամեայ խառնափնդոր դաշտ մը կարկինի ճշդութեան վերածելու, զոյն պատով շքեղապատելու, յարդարելու, զարգարելու արմատացած նախապաշարմանց դիմադրելու և վերջապէս այդ սրբավայրին իր նուիրականութեան վայելուչ կերպարանքը տալու, և օտար ազգաց բարեկարգ և փառաւոր գերեզմանատանց քով՝ ազգին արժանապատուութիւնը փրկելու, և այս ամէնը կատարելու համար առանց պատրաստ գրամի և իր ներընչելիք վստահութիւնը միայն ունենալով իրեն դրամագլուխ, ամէն անոնք, կ'ըսեմ, որք վերահասու էին առնց իսկզբանէ անտի, կ'ուզէին միահանուռ քրտնքով մը և շնորհակալութեանց զգացումներ վաւերել Կարգադիր Ցանձնախմբի տեղեկագրոյն եզրակացութիւնները։ Բայց տեսնելով որ նորեկ խորհրդականներն Ինձէեան Միհրան և Զըլզգեան Տիգրան էֆէնտիներն հարկ կ'զգային աւելի լուսաբան

պատերու կանգունի քանակութեան Ասկից զատ, ուրիշ մէկ քանի երկրորդական կէտերու վրայ ալ 81 ոսկւոյ ծախսից առաւելութիւն մը ցոյց կուտային, թէպէտ այս երկրորդ մասին համար կ'ուզէին արդարացնել Կարպատիր Ցանձնախմբին գործառնութիւնը։

Թաղական Խորհուրդն իւր ապրիլ 21 համագումար նստին մէջ տեսաւ այս կերպով իւր սեպհին վրայ՝ միւնոյն շինութեանց նկատմամբ երկու տեղեկագրեր որք իրարու կը հակասէին։ Իր պարտականութիւնն էր իրր համարառու յանուն Թաղի, երեւան հանել ամէն բանէ առաջ ճշմարտութիւնը։ Հետեւարար Առենապետ էֆէնտին ստիպողական առաջարկութեանը վրայ՝ երրորդ և վերջնական քէշֆի համար Ցանձնախումբ մը կազմուեցաւ, հրահանգ տալով նմա խղճամիտ քննութեամբ ու ստուգել և հաղել ամենայն ինչ։ Այս Ցանձնախմբի կը մասնակցէին Թաղական Խորհրդականներէն շինուածական գործոց հետ Ազնուապետ Սարգսեան Ցարութիւն, Մանուկեան Սենեքերիմ, Մաղալաեան Հարութիւն էֆէնտիներ, ընկեր ունենալով ձեռնհաս մասնագէտներէն աղգային ճարտարապետ Մեծ. Պետրոս էֆէնտի Նէրսէս, Քաղաքապետութեան բաղմափորձ երկրաչափ Մարտիրոսեան Գէորգ էֆէնտի, եւ իտալացի հանրաւորաց ճարտարապետ Միւսիւ Պառպօռնի։ Սոյն Ցանձնախմբի վերջնական քննութեան տեղեկագիրն յուլիս 23ին յանձնուեցաւ Խորհրդոյս, դիւրին, որով մասնագէտք կը հաստատէին ամրաջղային Գերեզմանատան Կարգադիր Ցանձնախմբին քէշֆին մէջ պատերուն համար նշանակեալ ծախուց քանակութիւնը, կը հաշուէին նմանապէս Կարգադիր Ցանձնախմբին՝ այս շինութեանց խնդրոյն մէջ ի գործ դրած խնայողութիւնն, և վերջապէս ամէն պարագայնէրն արուեստագիտական մանրակրկիտ քննութեան մը բովէ անցնելէ յետոյ, ընդհանուր գոհունակութիւն կ'արտայայտէին բոլոր կատարուած գործոց համար։ Եւ այս ամենը հաստատուած էին Ցանձնախմբին անդամակցող Վերապիշեալ երիք փորձառու խորհրդական էֆէնտիներու ստորագրութեամբ։ Իսկ իսալացի ճարտարապետ Միւսիւ Պառպօրինի կը պատուէր միւսներէն իւր զարմանքն յայտնելու համար միայն թէ ինչպէս կարելի եղած էր 1371 ոսկւով այդ աստիճան յաջող վարել Շիշլի գերեզմանատան շինութիւնքը ու յարդարմունքը։

Ինձէան Մինասն էֆէնտին այս վերջնական տեղեկագրոյն Խորհրդոյս դիմանին յանձնուած օրէն վերահասու եղաւ անոր եղրակացութեանցն։ Եւ երբ տնտեսական գիւղագնացութենէ վերադարձին Թաղական Խորհուրդս կրցաւ իր համագումար նիստը կազմել նոյմ. 9ին, այդ վերջնական քննութեան տեղեկագիրն ընդհանուր խորհրդականաց գոհունակութեան և եռի ատիթ ընծայեց, որպէս արդար էր յուսալ։ Մինայն Ինձէան էֆէնտի ինքզինքէ՝ արտօնեալ նիստեց իրեն յատուկ անհարազատ մոռնալով, հակառակ տիներու և անհերքելի փաստերու, որոց տակէն խորհրդականք մինչեւ ատենի և անպատշաճ դատն իրենց տարածան ընթերցմամբ վարեցնէն, և փակեալ հաշուեկիրն ինդիրն վանդի վարչական օրինօք ամէն ոգորութիւն կատարեալ էր։ Մինայն թէ ըստ խնդրանաց գերեզմանատան Կարգադիր Ցանձնախմբին՝ յայտարարեցին յամառող Ինձէան էֆէնտին թէ Թաղ. Խորհրդոյ դռները միշտ բաց պիտի լինին իր առջեւ, եթէ ուզէ ամփոփանոցի դեր առնու հատուցուցու համար վերջնական քննութեան տեղեկագրի տիպն, եթէ ունի։

Այս է անհաւասիկ, Ամեն. Սրբազան Հայր, խնդրոյն յանգած վիճակն։ Եւ թէպէտ Շիշլիի գերեզմանատան հաշիւներն ալ Խորհրդոյս տարեկան ընդհանուր հաշուոյ հետ իմնալն պիտի մատուցուին ի կրգին Պատկ. Կեդրոնական փարչութեան ի քննութիւն և ի վաւերացում, բայց ըստ ոլորտմ Գերեզմանատան Կարգադիր Ցանձնախմբի Առենապետ Վահան. Մէրեէմ-Պուլի Ցարութիւն էֆէնտի տեսնելով որ Ինձէան էֆէնտին վերոյշեալ իրողութեանց ոյժն ու արժէքն ըմբռնելէ խորհելով հանդերձ, զանոնք խեղաթիւրել կը նկրտի ատ և անդ, և Թաղական Խորհրդոյս 20 խոհական անդամոց պարկեշտութեանն ու խղճին վրայ ծանրանալ կ'ուզէ իր սին անձնասիրութեանն և ատաքիգ խլճմոլն, հարկ դատած է դիմել արդէն առ Ձեր Բարձր Սրբազնութիւն խնդրելու համար որ Կեդրոնական Վարչութեան կողմէ նկատողութեան առնուի Շիշլիի գերեզմանատան շինութեան և յարդարմանց նկատմամբ կատարուած քննութեան խնդիրն, որպէսզի դիւրութիւն ունենայ Ինձէան էֆէնտի ներկայանալ իրր տմխատանող և այն ատեն դատական տեսակէտով խնդրոյն քննութեան ձեռնարկուի։ Ուստի և Թաղական Խորհուրդս իր դեկտ. 17 վերջին նրատին որոշմամբ հարկ դատեց խնդրոյն ներկարագիրն ներկայ տեղեկագրով մատուցանել Ձեր Բարձր Սրբազնութեան, կարգադրելու համար խնդրոյն թղթածարին, ի դիւրութիւն Վարչութեան շրջանակին մէջ կատարելիք գործողութեանց, եւ արտաշել որ բարեհաճիք հարկ եղած հրամանը տալ առ որանկ է, որպէսզի Ինձէան էֆէնտին հրաւիրուի ամփոփանոցի դեր առնելով իւր ստորագրած տեղեկագիրն արդարացնելու, և ի հակառակ պարագայի, պաշտօնական յայտարարութեամբ վերջ տրուի այն թիւրիմացութեանց որք գոյութիւնէն ուրիշ բանի չեն ծառայեր և այն անհիմն ամբաստանութեանց որոց կենթարկեն յանիրաւի շինութեան պաշտօնեայք մատնաւորաբար, եթէ տարաձայնութիւնք չարունակուին ընդ երկար։

Մնամք խորին յարգանօք

Թաղական Խորհրդոյ

Առենապետ — Առենադպիր

Կ. ԲԱՂՈՒՃՃԵԱՆ — Օ. ՆՈՒՐԵԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆՍ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

17 ՅՈՒԼԻՍ

Ուսուցչապետ Ա. Տուչէք կը նկատուի Վիէննայի ակնանուր բժիշկներէն մին։ Կատարելէ յետոյ մի կարճ քննութիւն, յորդորեց 'զիս երթալ Իշլ օգտակոսութեան համար և տուաւ մի յանձնագիր առ բժիշկ Շեւց, որ հաստատուած է այդ քաղաքի մէջ։ Զը հաճեցայ, երբ տեղեկացայ մի Դերմանէ թէ այդ բժիշկներ, ընդհանրապէս Հրէայ, ունին զովոյներ այս կամ այն քաղաքի մէջ ուր կը յղին հիւանդներն։ Բժշկական շահադիտութիւնն չէ նուազ մեղապարտ քան սխմենականութիւնն։ Այդ կարճ քննութիւններ կը բերին հասոյթ, այլ միթէ կը բաւէ՞ն թափանցելու համար հիւանդութիւնն։ Բժիշկներն ունին իրենց ուղղի մէջ հիւանդի կաղապարներ, որոց կ'ենթարկեն անխտիր այն զանազան անձեր որք կը դիմեն իրենց գիտութեան և հետեւապէս կը ջանան բուժել զանոնք համաձայն դեղերով։ Այլ պէտք է ընդունել թէ չը կայ անհատ որ հիւանդութիւնն կատարելապէս նմանի մի ուրիշ անհատի հիւանդութեանն, որպէս չը կայ կամ՞ որ լինի մի ուրիշ կամմի կըրկնութիւնն, որպէս չը կայ մարմին որ չը տարբերի մի ուրիշ մարմնէ։ Ուրեմն, պէտք է որ բժշկութիւնն լինի անհատական և ոչ սեռական, և բժիշկն պարտաւոր է մանր քննել անձնիւր հիւանդ և տալ այն դեղ որ կը պատշաճի անոր։ Այսպիսի բժիշկներ կրնան աւելի աշողել իրենց արուեստի մէջ, թէեւ նուազ շահիլ։

Մարմնի բժիշկէն յետոյ, հոգւոյ բժիշկն։ Աբբեմանտիա Թ. Տիննու կը պատմի ռուսան կղերին և կը վարէ Դալտառուսանի վանքն։ Եկած է աստ օգտակոսութեան համար, զի արդի կը ընթանաւորներն կը ջանան ըստ կարի ուշ միանալ երկնաւոր Հօրն։ Կը ճանաչէ Ռուսանիայի Հայերն և կը գովէ 'զանոնք, գուցէ շնթելով ազգութիւնս։ Հեղ մարդ սակայն, և զուարթ ընկեր։ Միասեղ այցեցինք Դոմինիկեան եկեղեցին, գրէթէ անչան չէնք, և Շեղագ Բաբք գեղեցիկ դարասանն, ուր Վին կը հոսէ իւր ոժգոյն ալեակներ։ Անապատ կաթ կը մատակարարուի այս պարտէզի մէջ, ուր մանկութիւնն ունի յատուկ զբօսավայր։

18 ՅՈՒԼԻՍ

Արտաքին Նախարարութեան ընդհանուր քարտուղարն, պարօն Օռցի, է մի նշանաւոր պաշտօնեայ, բազմահայ փորձառութիւնով օժտուած։ Մերացած է իւր պաշտօնի մէջ, այլ չէ փոխուած մերենալն, որպէս անքան ուրիշներ։ Թէև իւր գրիչ ստիպուած է արտադրել հանմանն պաշտօնագիրներ, իւր գլուխ չէ սահմանափակ և իւր երեւակայութիւն չէ ամուլ։ Նա մեծապէս կը տարբերի այն քարտուղարներէ որք կը յիշեցնուին ջաղացպանի ձին։ Այլ հեռանանք քաղաքէն և իւր դաւերէ, և երթանք գիւղերն, ուր աւելի պարզութիւն։ Ռատանիկներն զուր կը մնառնն զովութիւն Դանուբի բաղնիքներին մէջ։ Երբ եղեան ջուրէն, արեւն կը խաչէ 'զանոնք։ լոկ գիւղն է որ ունի սիւք և անդորր։ Օգտինք մի հիւրասէր ազգակցի հրաւիրէն, և երթանք ընթրել Ցօրնպաս գիւղին մէջ, ուր զեղալիկ պուրակներ կը գգուեն ըզմէջ իրենց խորհրդաւոր առուներով։ Ատ ամէն բան կը շնչէ թարմութիւն և սէր։ արու սոխակն կը ջանայ հրապուրել էգն իւր երգի նրբագոյն աւանդներովն և մերթ աչքոյժ և մերթ հաւուն չեշտերովն, որպէս երիտասարդն կը փորձէ զգլխել երիտասարդուհին, տեղալով անոր վրայ մարդկային լեզուի բաղդրագոյն բառերն և ասացուածներն, մինչ գորտն, նուազ բանաստեղծական, զօրանչելով և սուլելով կը յայտնէ իւր ցանկութիւն։ Այսպիսի վայրեր կը զարթեցուցեն այն հնդիկ բնազդներ 'զորս ամէն հայ սիրտ կամ՞ մանաւանդ ամէն արեւելեան սիրտ կը թուի ժառանգած լինել անծանօթ անցեալէն։ և մարդ կ'ախորժի նստիլ խոտին վրայ, դիտել ջուր և ցամաք և երկին, լսել կեանքի գեան որ կը հսոյ անդարձ, և հալիլ Էնէիդային մէջ։ Սակայն այս խոհեր կը չլսուին մարդն, որ պէտք ունի գործելու, որպէս զի ապրի, մոռնալով այն սեւ ճակատագիր ում դատապարտուած է։ Ուրեմն վերադառնանք ոստան և նետուինք իւր տենդոտ գործունէութեան մէջ։ Մեզ պէս կը վերադառնան անդ աւտրիական զինուորներ, նեղ և կարճ համազգեստներով պրկուած, և անհոգ դեղջուկներ, որք երգելով կը վարեն իրենց կորովի գրասոներ, չբեղ վզնոցներով պճնուած։

19 ՅՈՒԼԻՍ

Այցինք Եսէֆինում անուն բժշկական և վերաբուժական ճեմարանն, անուանի իւր ճոխ հաւաքածոներով եւ մանաւանդ ախտաբանական անդամանութեան թանգարանով։ Եսէֆիում կը բաղկանայ երկու դահլիճներէ, ուր մարդկային մարմնին կը մասնէ իւր գաղտնիքներ։ Արդեւաւած է իգական սեռին թափանցել առաջնին մէջ, զի մամէ արձաններ կը պատկերեն անդորդէնութեան զանազան շրջաններն և ձեւերն, իրենց ահաւոր մանրամասնութիւններով, այնպէս որ, տեսնելէ յետոյ այս հաւաքածոյ, մի կոյս դուցէ վարանի ամուսնանալ և մի կին դուցէ վարանի սիրել։ Երկրորդ դահլիճն կը պարունակէ մամէ արձաններ որք կը պատկերեն ֆռանսական ախտէ բռնուած այրեր և կիներ. ինչ բստմեալի տեսարան. ահա գլուխներ որք մնացած են առանց քթի. ահա աչքեր որք հոսած են, կղանքեր որք թափած. ահա անդամներ որք բորբոսած են, իրանները որք խոցերով ծակծկուած. ահա կորուած բաղուկներ, ջանջան սրունքներ, անդիկէ կրծուած ոսկրներ։ Այս հաւաքածոյի հրաչակերտն է մի մոմակերտ աղջիկ, որ պառկած է սրահի կեդրոնն. նա հագուած է... Եւայի պէս, և այցելուն կրնայ հիանալ այդ չքնաղ մարմնի վրայ, գեղազանգ որպէս Միլոյի Աստղիկ. երիտասարդ սիրան կը բարախէ տեսնելով այսքան հրապոյր, այլ պէտք է փախչիլ շտապով, զի այդ քաջառողջ երեւոյթ կը ծածկէ մի թունաւոր հիւանդութիւն։ Շատ խստասուն հայրեր կը բերեն ատ իրենց որդիներ և որդեակներ, իբր մի դասոցի մէջ ուր գործնական բարոյագիտութիւն կ'ուսանուի։ Այս հաւաքածոյի ազդեցութիւնն է յոյժ մեծ, և ականատեսն կը մտադրէ ոչ միայն չը յաճախել բոզանոց, այլ մինչեւ իսկ զզուշանալ ոևէ կնոջմէ։ Օ՜ թէ բարեսէր անձեր հաստատեն Կալաթայի և Բէրայի մէջ համանման թանգարաններ, որպէս զի մեր երիտասարդներ տեսնեն մեղութեան պատիժն և փութան ձգել խարխսի ամուսնութեան նաւահանգստոն մէջ։

20 ՅՈՒԼԻՍ

Վիէննայի գլխաւոր ճեմավայրն է Բրադէր, գեղեցիկ դարասատ, աւելի ընդարձակ քան Աուկառդէն, որ կը գրաւէ Դանուբի կղզեակներէն մին։ Բրադէր կը պարունակէ սրճարաններ, գինեսուններ, ճաշարաններ և թատրիներ. զինուորական երաժշտութիւնն կ'ոգեւորէ 'զան, Աւստրիայի և մանաւանդ Հունգարիայի գեղանի կիներն կը ծաղկաղարդեն 'զան։ Ասոնք ունին բարձր հասակ, առատ մազ, ճերմակ ատամներ և կաթի պէս մորթ, թէեւ ոչ փոքր ձեռք և ոտք. բնութեան հարատաւ զարդ, ունին կոլով քան փափկութիւն, գեղ քան շնորհ։ Այլ պարկեշտութիւնն է մի հաղուագիւտ թռչուն, և ոսկի բանալին կը բանայ շատ դուռեր։ Ուր է այն առաքինութիւն որ, բան գերման մամուլին, կը կազմէ գերման ազգի յատկանիշն, մինչ Ֆրանսա կը ըղայ մոլութեան մէջ։ Քիչ գոնէ 'զայն Գերմանիայի մէջ, և աւելի բիչ կը գտնենք Աստրիայի մէջ։ Սոսոյդ է թէ հրեայ ցեղն է որ կ'ըստանձնէ գլխաւոր դերերն անառակութեան թատրաբեմին վրայ, այլ հարազատ Գերմաններն չեն նուազ արուեստագէտ։ Զափազանցութիւն չէ ասել թէ, այս ոստանի փողոցներին մէջ, երբ մարդ պատահի մի երիտասարդուհոյ եւ հետեւի անոր, կրստանայ հրաւեր գրէթէ միշտ։ Հանրակին այսպէս կը հաղաղէ և պետի հաղաղէ ամուսնութիւնն ամէն երկրի մէջ։ այլ ամուսնութիւնն ունի մի մեծագոյն թշնամի, ամուսնաւոր կինն։ Սա, ընդհանրապէս, կը մաղնիսէ ամուրիներն իւր աւելի ազատ կեանքով, մինչ կոյսն չէ կարող լինել նախապարձակ կամ խրախուսել 'զանոնք, քանի որ ստիպուած է կշռել իւր բառեր, ձեւեր և գործեր։ Եղիկին, որպէս ամէն մարդ, երբաւունք ունի մնալու և գտնել երջանկութիւն իւր սահմանափակ կենցաղի մէջ. ամուսնութեան արդի ձեւն կը պատճառէ շատ ապերջանկութիւններ, ուստի ներելի է չը նկատել 'զայն վերջնական։ Դուցէ լաւագոյն լուծումն լինի օրիորդի և պարոնի ազատ կամքին թողուլ կենակցութեան ձեւի ընտրութիւնն, բառնալով ամէն կաշկանդ և միակ դատաւոր ընդելով հանրային խիղճն։

21 ՅՈՒԼԻՍ

Վերջնթեր օր Վիէննայի մէջ։ Պէտք է այցել մեզ անծանօթ տեղերն։ — Շոսսէն հոգեսոյ լի է հին և նոր ճոխութիւններով։ Ֆոլբսկառդէն հանրային պարտէզն կը պարունակէ մի տաճար որ օրինակած է Աթէնքի Թեսէոսեան տաճարէն։ Երրորդութեան սիւնն, 1679ի ժանտախտին համար կանգնուած, կը բարձրանայ կռապէն դեղեցիկ և բազմամարդ փողոցին մէջ։ Շուարցընպերխի ձիաւոր արձանն կը զարդարէ համանուն հրապարակն, որպէս Ս. Մարիամի սիւնն կը զարդարէ Ս. Հոֆ ընդարձակ հրապարակն։ Դարբնբիրհէ հոյակապ եկեղեցւոյն մօտ են Բաղմարուեստեան վարժարանն, պալատական չէնք ուր Դիտութեան ճեմարանն կը գտնուի, և Երլեսարէթի կամուրջն, ուր արձաններով պճնուած։ Վօդիվբերհէ եկեղեցին, 1853ի արբայասպանական փորձէն յետոյ հիմնուած, է մի չքնաղ չէնք, որ երկու բարձր աշտարակներն կը սլանան դէպ երկին, իբր խնդրելու համար Աստուծմէ կայսերական կեանքի պահպանումն։ Վիէննայի գեղեցկագոյն աղբիւրներէն մին կը զովացուցնէ Նոր Շուկայի սիրուն հրապարակն։ Համալսարանն, Եւրոպայի հնագոյններէն մին, քանի որ հիմնուած է 1237ին, կը պարունակէ 200 դասախօսներ և 4,000 ուսանողներ և կ'ուսանգէ պապական աստուածաբանութիւն, բողոքական աստուածաբանութիւն, իրաւագիտութիւն, բժշկութիւն և խմատասիրութիւն, որպէս տեղեկացանք, զի ամարային արձակուրդն փակած է Աւստրիա-Հունգարիայի կրթական հաստատութիւններն։ Արեւելեան թանգարանն ճոխացած է կարէւոր հնութիւններով և հետաքրքրաշարժ իրերով։ Կայսերական տպարանն կը զբաղեցուցնէ 1,000է աւելի գործաւորներ։ Արդարութեան և երեսփոխանութեան պալատներն են մեծաշուք շէնքեր. ոչ նուազ մեծաշուք են աշխարհագրական, երկրաբանական և ճիւաղաբանական ուսումնարաններն։ Պէտք է յիշատակել նաև Երաժշտասէր ընկերութիւնն, անանձնաբուժական ուսումնարանն, արուեստի և արհեստի թանգարաններն, վիթխարի հիւանդանոցներն և կոյրի և համրախուլի ուսումնարաններն, և փակել այս անվերջ ցանկ, դեղչելով անթիւ հաստատութիւններ, օգտակար իրենց նպատակներով և նշանաւոր իրենց հարստահաւաքածոներով։

Վիէննայի Հայերն գաղթած են Հունգարիայէ, Ռումանիայէ, Ցաճկաստանէ, Ռուսաստանէ և ուրիշ երկիրներէ։ Հունգարիայի գլխաւոր ներկայացուցիչներն են երկու հարգատաներ, Պ. Յակոբ Մանի և Պ. Էմմանուէլ Մանի, որք դեռ անարատ պահած են հայ ընտանաւառի սէրն, այն համակիր երիտասարդի պէս որ կը կոչուի Պ. Զատիկ Բօբովիչ. այս անձեր դեռ անարատ կը պահեն նաեւ իրենց անեցի պակերի սիրտն, բարձր հասակ, կարմիր դէմք, խոշոր աչքեր եւ արծուի քիթ։ Ռուսաստանի գլխաւոր ներկայացուցիչն է Պ. Աբովեանց, եղբայր ան Գէորգ Աբովեանցի որ հայութիւնն միշտ պիտի ողբայ խորհրդաւոր կորուստն։ Փափուկ նկատումներ կը հարկադրեն 'զիս այս անգամ ալ չ'անուանել Ցաճկաստանի ներկայացուցիչներն, այլ կը փորձեմ յիշատակել Եգիպտոսի ներկայացուցիչն, Պ. Գրիգոր Եղիազան, որը այդքարան կը կոչէ 'զայն Կ-ԷՆՃՕՈ Ա'ԷՒԼ. ազնուականութեան մեծամտութիւն, որ մեզ իրաւունք կը տայ չնչել ապաթարցն և գրել զարդապէս ՀԷՒԼ (թուրքերէն յիմար)։ Մեր ազգայիներէ ոմանք առած են ատ գերման կիներ, որպէս Ցաճկաստանի մէջ ոմանք Ցաճկաստանցիներ և Անգլիայի մէջ Անգլուհիներ. ազգային տեսակետով յոյժ ցաւալի պարագայ անշուշտ, այլ միթէ աւելի ցաւալի չէ՞ մեզ ամուրի, թառամիլ ամայութեան մէջ և թողուլ որ թառամի մի ուրիշ էակ որ կոչուած է ծնիլ և ծաղկիլ և պտղաբերել։ Միթէ ներելի՞ է չանալ բնութեան, որ կ'աղաղակէ իւր բոլոր ձայներով. «Թափէ սերմդ, և ապա չորցիր։ Ցալէ յետոյ այն բոլոր կեանք 'զոր կրնաս տալ, մեռիր։ Երբ կատարած լինիս կոչումդ, չբացիր, որպէս զի նորաձիններն շարունակեն տիեզերական կեանքն։»

Վերջին տեսակցութիւններ, Պ. Ռ. Շիմբէօնիէի հետ, տեղացի գրագէտ այր թղթակցութիւններն կը հրատարակուին կարէւոր թերթերի մէջ և որ չը գիտէ հայ լեզուի գոյութիւնն իսկ, և Պ. Պ. Ցիւրթի հետ, առաջնակարգ վաճառական որ շատ կ'ճանապարհ նը կատել եւրոպական Ցաճկաստանն իրր աւտրիական պատուճանի քշանցն և կը մոռնայ թէ այս թուրքեր սերած են Սիւլէյման Բ.ի 300,000 և Դարամ-Մուստաֆայի 400,000 զինակիցներէն, որք սարսռացուցին կայսրութեան սիրտն, Վիէննա։

22 ՅՈՒԼԻՍ

Ժամն է 7, և կը մեկնինք ոստանէն։ Դանուբի փոքր այլ զուարթ շրջանակներէն մին կը վարէ ըզմեզ դէպ հարաւ։ Դեռային ուղեւորութիւնն կ'ընծայէ ծովային ուղեւորութեան գրեթէ բոլոր հրապոյրներն, առանց ծովախտի անպատեհութեանն և փոթորկի վտանգին։ Անոնք, որք նաւած են Ուն-Դարանի կամուրջէն մինչեւ Բեռզոլսանէի մզկիթն, կրնան ըմբռնել դանուբեան ուղեւորութիւնն։ Միայն թէ այս գեռ ունի մշկաւած եզրներ, 'զորս բիւր ծառեր կը հովանաւորեն և ուր բիւր ծաղիկներ կը ծիծաղին։ Ատ և անդ, սիրուն գիւղեր կը կախուին Դանուբի վրայ, հին բերդեր կ'ըսպառնան ցամաքային թշնամոյն դէմ և աւելի հին ժայռեր ծովային թշնամոյն դէմ, մինչ սկայադործ խաչելութիւններ, բացօթեայ և ծաղիկներով և ոստերով պճնուած, կը քարոզեն ներել և սիրել։

Կը հասնինք Բրէսպուրկ կամ Բօզոնի, երբեմն Հունգարիայի ոստան։ Կաթողիկէն, ուր Հունգարիայի թագաւորներն կ'օծուէին, կ'ամբառնայ մի գմբեթ որ պսակուած է ոսկեզօծ թագով։ Թանգարանն անուանի է իւր հռոմէական և միջնադարեան հնութիւններով։ Բաղքն գետեղուած է Շերսպերիսի ստորոտն, և այս լեռնակ ծածկուած է արքունի գրեթէ աւերակներով։ Ժողովուրդն կը զբօսնու Առ ծառաստան կղզոյն մէջ կամ պանդոկներն առջեւ, 'զորս գրեթէ միշտ Հրեաներ կը վարեն և կը շահագործեն։

Շոգենաւն կը շարունակէ իւր ուղի։ Դանուբ մեր առջեւ կը պարզուի օձապտոյտ, եւ կը սկսինք գիմաւորել հարաւի կապոյտ երկինն եւ տաք արեւն։ Կանայ դիզեակներ կը զուարթացուցնեն ժամգոյն դեռն, կը նշմարենք պղտիբարեն կամ կրային բլուրներ, կանգուն կամ աւեր դղեակներ, Դանուբի հարկատու փոքրիկներ, ոսկեզօծ այգիներ որք կը տարածուին մինչեւ գետեղր, եւ Մառկիզիդ կղզին, սիրուն պարէզներով զարդարուած։ Եւ ահա կը հասնինք Հունգարիայի ոստան, Պուտա-Բէսթ, քոյր քաղաքներ 'զոր մի կախազանաւոր կամուրջ կը միացուցէ։ Այս երկաթէ կամուրջ, աշխարհի մեծագոյններէն մին, ունի 410 մետր երկայնութիւն եւ լայն երկու նեցուկներ, քարէ։ Արեւն մեկնած է, եւ կը շշմինք Բէսթի մէջ, ուր մի գաղջ երեկոյ կը մասնի թէ ցերեկն եղած է յոյժ հրատապ։ Ժողովուրդն կ'ընթրէ ճաշարաններին առջեւ, բացօթեայ, այնպէս որ դժար է անցնիլ փողոցներէն։ Հունգարիայի ազնիւ գինիներն կը չբաւուին սեղաններն իրենց բրգաձեւ շիշերով։ խօսակցութիւն եւ երաժշտութիւն կ'ոգեւորեն այս որկրամոլական գումարումներ։ Մեք ալ կ'ընթրենք կամուրջին մօտ, դիտելով դեղագիր քաղաքն, որ ճաշներն կը ցոյան բլուրի կատարէն մինչեւ գետին մէջ, եւ յիշելով բացակայ Վոսիորն։

Բէսթ, Վիէննայէ յետոյ, է աւտրիական թագի ճոխագոյն գոհարն։ Իւր հրապարակներէ մին կ'ամբառնայ Թագադրութեան բլուրն, 1867ին կազմուած, երբ արդի կայսրն օծուեցաւ Հունգարիայի թագաւոր։ այս արուեստական լեռնակ ձեւացած է կայսրութեան բոլոր նահանգներէն բերուած հողերով։ Քաղաքն օժտուած է համարարանով, ազգային կեդրոնական վարժարանով, գիտական ճեմարանով, մասնագարանով, բուսաբանական պարտէզով, նկարչական, բնապատմական եւ անդամանական հաւաքածոներով և մի թանգարանով որ պատմական և նախապատմական հնութիւններն հանած են մեծ հռչակ։ Դիշեր է արդէն, աւա՛ղ և չը պիտի կարենանք տեսնել ոչ մատրեան սինակոն, ոչ կարմիր մարմարէ յոյն եկեղեցին, ոչ 1726էն ի վեր պապական եկեղեցոյ վերածուած մզկիթն, և ոչ ուրիշ յիշատակներ, 'զորս ուղեւորներն կը նկարագրեն գովասանքով։ Պուտա, հունգար Բէսթի գերման գրացուցին, հիմնուած է հռոմայեցի գաղթականներէ և գեռ կը պարփակէ հռոմէական յիշատակներ։ Հունգարիայի թագաւորներն բնակած են իւր դղեակի մէջ, 'զոր Թուրքերն գրաւեցին 1526ին. ատ պահպանուած է Ս. Ստեփանոսի թագն և ատ կը դումարուի ազգային ժողովն։ Մութն կ'արգելէ այցել Պուտապատ ծծմբային ջերմուկն 'զոր Սուլթան Սիւլէյման հաստատած է, Քայլէրպատի թուրք բաղնիքն, Թիւրքէն-քարէլէ անուն ուրթնկիւն փոքրիկ մզկիթն, ուր մի գեղեցիկ թագուած է, եւ ուրիշ հետաքրքրաշարժ առարկաներ։ Պէտք է վերադառնալ շոգենաւն, որ կը սկսի մղալ և սուլել և շարժիլ։

23 ՅՈՒԼԻՍ

Գեղեցիկ է առաւօտն Դանուբի վրայ, որ կը տարածուի գրեթէ անչարժ, իբր թէ լմներ մի անհուն հայելի։ Երկինն, կապոյտ աչքի պէս ջինջ, կը սկսի ծածկուիլ ամպերով։ կ'ամբառնէ, և մերթամոլեմութիւն կը հասի անձրեւին հետ։ Մեր բիբեր, 'զորս տրտնութիւնն կը նրաղեցուցնէ, կը սպառնան փակուիլ։ Սակայն աջ և ձախ եզրներն, ներկայացնելով մեզ բազմաթիւ քաղաքներ կամ մանաւանդ գիւղեր, կը զարթեցուցնեն մեր հետաքրքրութիւն։ Դանուբ կը սահի մի աւազուտ եւ ճախճախուտ դաշտի վրայ, որ կը յանգի կարպաթեան լեռնաշղթային եւ ուր անթիւ հօտեր կը թափառին։ Ահա Դօշնա, անուանի իւր դղեակով և ծխախոտով։ Ահա Պաժա, անուանի իւր իշխանական պալատով։ Ահա Մօհաց, ուր Թուրքերն ջախջախած են հունգար բանակն, իրենց ցեղակից։ Ահա Էրաէօտի դղեակն, որ կը բարձրանայ մի հրուանդանի վրայ իւր ամրակուռ աշտարակներով։ Ահա, բլուրներէ և անտառներէ յետոյ, Բէդէրվարատ, որ ահեղ բերդին մօտ փչրուեցան Ինձէրիներն։ Ահա Թարլովից, ուր հաստատուած է այն պատրիարքական աթոռ որ կը վարէ Աւստրիայի յունադաւան հպատակներն։ Ահա Սէմլին, աղքատիկ երեւոյթով Թէեւ մաճառաշահ քաղաք, որ բլուրին վրայ Հիւնեատի կիսաւեր դղեակն կը նշմարուի։ Սէմլին է Աւստրիա-Հունգարիայի վերջին քաղաքն Դանուբի ալ եզրին վրայ, և ատ կը սկսի մի նոր պատուութիւն, Սերպիա։

ՄԻՆԱՍ ՁԵՐԱՆ

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ի Նպաստ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Աւասիկ ինչպատ Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութեան կիւրակէ օրը կատարուած վիճակահանութենէն չահող թիւերն որք հաղորդուած են մեզ Ընկերութեան Գործ. ժողովոյն կողմէ։

Ս. այս թիւերով տոմսակ ունեցող անձինք կը հրաւիրուին իրենց տոմսերը դրկել կամ ներկայացուցել Դպրոցասէր Տիկնանց ընկերութեան վարժարանն (Օրթագիւղ), և ստանալ չաստուած պարգեւը։

2473	2460	2770	574	3522	573
1461	2715	180	801	531	1746
1610	1095	946	284	245	3159
500	218	434	1572	515	1060
3809	3598	1262	1111	1039	589
3455	686	1085	1557	5157	595
482	522	3519	2136	1244	1751
287	702	179	3190	3514	2262
3518	1415	3021	1789	1680	197
82	1619	2406	657	2676	1692
2249	1775	1551	531	598	2875
95	1759	275	1620	622	896
871	716	1865	3565	5518	1862
585	3428	1090	531	3675	1718
81	84	3161	5971	2721	1875
637	2846	1088	2128	765	1765
1247	1709	1777	3250	2792	3760
5790	1575	2500	469	1860	2155
881	1511	2942	1474	952	670
1528	2575	2855	3521	1126	2142
1005	3007	1475	5269	547	2156
5170	1870	1549	1795	5198	576
1555	2151	2026	5969	5158	1996
452	669	1838	5271	1725	1785
3427	580	860	2462	675	2955
1597	122	5550	945	1896	1645
1597	1016	2772	1764	1853	485
459	5979	520	1086	1781	5954
655	550	5046	79	150	5196
1255	1029	525	5513	612	795
575	5045	570	91	1259	505
5111	1094	497	1076	587	1081
2025	607	5012	1677	1517	5206
595	1058	1852	2720	125	445
5906	2178	5511	5205	24	1068
1205	1768	22	78	1201	594
552	1587	481	5419	940	1577
2786	558	2458	298	1657	554
5459	5551	1740	5506	5406	868
1651	5558	2259	1558	1260	1465
517	5715	1642	5115	2868	69
1580	1128	491	1195		

ԿԱՂԱՆԴ ԿԱՂԱՆԴ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

Ցակոբեան խան Թիւ 14, եւ Խանին դրան դիմաց Թիւ 7.

Սոյն գրատան մէջ կը գտնուին Կաղանդի համար նուէրի գրքեր, հոյներէն և մատաւորապէս Ֆրանսերէն, խիստ փառակալ, ոսկեզօծ, լաթակազմ և կաշեայ, ամէն տեսակ գներով։

Օրացոյցներ 1887 տարւոյն, քարէօն, մեծաքանակաբար և ոսկեզօծ։

Գիշերներ, պատկերներ և այլն։ այլ նրուէրի յարմար նիւթեր։ 3—3

ԲՐԻՍԹՈՖԼԷ ՈՍԿԵՐՉԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

Տիեզերական Արուեստասիրաց 1878 ։

ՄԵԾ ՄՐՑԱՆԱԿ

Որ միմիայն տրուած է Արծաթագոծ ոսկերչական գործոց

MARQUE DE FABRIQUE

և ԲՐԻՍԹՈՖԼԷ անունն ամբողջ Միակ երաշխաւորութիւն Գնողին համար

ԲՐԻՍԹՈՖԼԷ ՍՊԱՍԲ

ՕԳՈՒՏԱԿ ՄԵՏԱՂԻ ՎՐԱՑ ԱՐԾԱԹԱԶՕԾԵԱԼ

Առանց հոգ ընելու մեզ դէմ մղուած գնոյ մրցման, որ անշուշտ տեսակին յատութեան շնորհիւ կրնայ լինիլ, միշտ պահած ենք մեր արտադրութեանց կատարելութիւնն և հաւատարիմ մնացած ենք մեր սկզբան՝

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԴՈՐԾ ԾԱԽԵԼ ԿՈՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՁՈՓ ԱՃԱՆ

Գնողին միայն հանդարտ պահելու համար, նմանապէս պահած ենք

ՄԵՐ ԱՊՐԱՆԱՑ ԼԱՒՈՒԹԻՒՆՆ

ինչպէս որ մեր քառասնամեայ փորձառութիւնն անհրաժեշտ ցոյց տուած է մեզ։

Գնողին համար իբր միակ երաշխաւորութիւն, պէտք է որ ապրանաց վրայ գտնուի գործարանին նշանն և ԲՐԻՍԹՈՖԼԷ անունն ամբողջ տառերով։

Կ. Պոլսոյ և Թուրքիոյ համար մեր միակ ներկայացուցիչներն են ՊՈՐԹՈԼԻ ԵՂԲԱՐՔ, Ի ՊՈՆ ՄԱՐՇԷ, 354, Բերայի մեծ փողոց, ուր գնողք կրնան վստահ լինիլ, որպէս կ'երաշխաւորենք, թէ մեր անուանքը ստորին ապրանք չպիտի ծախսի իրենց,

ԲՐԻՍԹՈՖԼԷ և ԸՆԿ

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԶԱՑ ԵՒ ԱՐԻԵՍՏՍՍԻ ԱՑ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՀՐԱՒԷՐՆԷ

ՏՈՒԹՈՐ Տ. ՎԱՆ ՄՈՆԲՀՈՎԷՆԻ

ԶՈՐ ԲԼԱՔՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՑ

ԶԳՈՒՇԱՆԱԼ ԿԵՂԾԵՐԷՆ

DVM

ԳՈՐԾԱՐԱՆԻ ՆՇԱՆ

ԱՐԾԱԹԻ ԺԷԼԱԹԻՆՕ-ՊՈՒՄԻԵՐՈՎ

Կեդրոնատեղի · ԷՏՈՒԱՐ ԾԱՆՆԻ, դեղավաճառ, Ընդհանուր գործակատար Թուրքիոյ և Պուլկարիոյ համար, Հարաճճի խան, Պոլիս, Մբսբը Զարչիի մօտ։

Նոյն վաճառատան մէջ կը գտնուին լուսանկարչութեան ամէն պիտանիները։

ԴԵՂԱՎԱՃԱՌ

ՏԻԳՐԱՆ Ճ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

Պատիւ ունի ծանուցանել արգոյ հասարակութեան թէ, երեք տարիէ ի վեր, ի Գալաթաքըլար-Պաշը, Զարչու քարուտը, իւր հաստատած վաճառատանն որոշած է նոր ուղղութիւն մը տալ, իր յանախորդները ամէն կերպով գոհացնելու համար չափաւոր գնով տպով պատրաստի դեղեր, զանազան հանքային ջուրեր, եղեգրական գործիք, Մօրինայի ձևան իւղ Նորվեկիոյ մեծ և փոքր քանակութեամբ։

Պատրաստ է փոփաքողաց դաս տալ ամէն տեսակ մեծարի ոսկեզօծում և արծաթազօծում կալվանիքի և այլ զանազան միջոցներով։

Նաև այս անգամ Բարիզը հռչակաւոր գործարանին

ՄԷԶՕՆ ՌՕԶԸԼԷՕՌ

Տեղւոյն Բուսաբանի

Թուրքիոյ միակ ներկայացուցիչն կարգուած ըլլալով, խիստ ոճան դներով դեղագործաց տրամադրութեանը կը թողու ամէն տեսակ քիմիական բաղադրութիւններ պատրաստի կամ յանձնարարական։ Աւելորդ է ներբող յերիսրել առատաձեռ վերոյիշեալ տան արտադրած ապրանաց մաքրութեան եւ ընտրութեան վրայ, իր ստացած բազմաթիւ միտաղներն ու վկայականներն յայտնի ապացոյցներ են այս մասին։

Մատնուցուցակս արուեստասէրաց ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ «Կէր Բէրէյ» անուղեցը, որ լրջութիւնէ է այս «ալվանիքաց» մասին դրքին վրայ, հեղինակ Ա. Թոզլէօռ, ՇՐԴ տպագրութիւն, 200 արուեստական պատկերներով։

1/22 Նոյեմբեր, 1886

Կ. Պոլիս 12—12

ՍԻԿԱՐԼԻԹԻ ՃՇՄԱՐԻՏ ԾԽՈՂՆԵՐԸ

Պարտին գործածել միմիայն

JOB

կամ՝ բնաւ չծխել

ԺԱՆ ՊԱՐՏՈՒ

Ստորագրութիւն

Jn Bardou

այս նշանով միայն կը շինէ

ՊՐԱՎԷԻ ԶՐԱԼՈՅԾ ԵՐԿԱԹ

ԿԱՆՈՆԱՎՈՐՏ (FER BRAVAIS) ԱՆԱՐԻՒՆՈՒԹԻՒՆ ԱՐԵՒԱՆ ՏԿԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՊՐԱՎԷԻ ԶՐԱԼՈՅԾ ԵՐԿԱԹՆ երկաթախառն բաղադրութեանց ամենագօրաւորն է. օրը մի քանի կաթիլով, քիչ ժամանակի մէջ առողջութիւնն կը վերահաստատուի։

ՊՐԱՎԷԻ ԶՐԱԼՈՅԾ ԵՐԿԱԹԻՆ գործածութիւնն ոչ ցաւագութիւն, ոչ ստամոքսի յոգնութիւն, ոչ թանչք և ոչ պնդութիւն կը պատճառէ։

ՊՐԱՎԷԻ ԶՐԱԼՈՅԾ ԵՐԿԱԹՆ ինքնին համ ու հոտ չունի և չտարալ ոչ գինիին, ոչ ջրոյն և ոչ որ և է ըմպելեաց՝ որոց մէջ խառնուելով կը գործածուի։

ՊՐԱՎԷԻ ԶՐԱԼՈՅԾ ԵՐԿԱԹՆ երկաթախառն բաղադրութեանց ամենէն ոճանն է, որովհետև ամբողջ սրուակ մը մէկ ամսէն վեց շաբաթ կը տեւէ։ ուրեմն այս դեղին գործածութիւնն՝ օրը մի քանի փարայի կու գայ։

ՊՐԱՎԷԻ ԶՐԱԼՈՅԾ ԵՐԿԱԹՆ սակաւները չանցներ։

Ամէն սրուակի հետ յայտարարութիւն մը կը գտնուի, որ մանրամասն կը նկարագրէ այս պատուական ջրայոյծ երկաթին գործածման եղանակներն։

Պ. Պրավէ իւր հնարած երկաթաջրոյն զօրութիւնն կրնայ երաշխաւորել, երբ սրուակաց վերայ գտնուի իւր տպեալ ստորագրութիւնն կար մը թանաքով։ Մեծ և փոքր սրուակներով կը ծախսի։

Վաճառատեղին է՝ ի Փարիզ, BOUTRON & Cie, Rue St-Lazare, 40 & 42.

Կեդրոնատեղիքն են՝ Ի. Կ. Պոլիս Քիւչիւքեան եղբարք, Գասապեան, Վէյնան Յանի, և այլ մի քանի դեղարանք։

PAPIER WLINSI

Վլէնսի թղթին ահագին յաջողութեան պատճառն այն է թէ մարմնոյն բոլորքու